

Vroeg en nabij: cirkel Kinderopvang

Eindrapport van de strategische cirkel (bijzonder thema) kinderopvang in het kader van de inspiratienota 'Vroeg en Nabij. Naar een geïntegreerd beleid voor kinderen, jongeren en gezinnen binnen welzijn, volksgezondheid en gezin.'

September 2022

Voorzitter: Kristel Bogaerts (SERV)

Co-voorzitters: Filip Winderickx (Opgroeien) en Anne Buelens (VAPH)

KRACHTLIJNEN

Een inclusief geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid biedt ieder kind 'groeiplek' om kansrijk op te groeien. Een **groeiplek** is de brede verzameling van zorgzame en veilige leefomgevingen van een kind, thuis en extern, doorheen het opgroeien met geïntegreerde en inclusieve aandacht voor ontwikkeling, zorg én opvang. De ouders hebben als gezinsregisseurs een belangrijke rol in het garanderen van de groeiplek via de eigen zorg voor hun kind en door de zorg te delen.

Veel ouders delen de zorg voor hun kind nu met een kinderopvanginitiatief. Daarom moeten de kinderopvanginitiatieven integraal deel uitmaken van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid en doorgroeien tot **inclusieve en kwalitatieve basisvoorzieningen met een opvangfunctie voor alle gezinnen en kinderen**. Deze opvangfunctie integreert ondeelbaar de maatschappelijke dimensies van kinderopvang op pedagogisch, sociaal en economische vlak. Basisvoorzieningen zijn vroeg en nabij aanwezig voor alle kinderen en hun gezinnen, werken volgens het principe van proportioneel universalisme en voldoen aan de zeven B's. Ze zijn bruikbaar, beschikbaar, betaalbaar, bereikbaar, bekend, begrijpbaar en betrouwbaar. Basisvoorzieningen staan ook nooit op zich maar werken lokaal samen in een netwerk van voorzieningen, actoren en diensten rond kinderen en gezinnen.

Kinderopvanginitiatieven worden basisvoorzieningen met een opvangfunctie als de dienstverlening en werking aanpast is aan de doelstellingen van Vroeg en Nabij. Het volstaat niet om de huidige knelpunten in de sector kinderopvang louter te repareren, maar vraagt om gestructureerd aan verandering te werken en structureel en bijkomend te investeren, zonder compromissen te sluiten tussen de verschillende opdrachten van de basisvoorziening.

De **dienstverlening** van de basisvoorzieningen met opvangfunctie moet op vijf punten gegarandeerd zijn. Er moet overal gewerkt worden (1) in een pedagogisch continuüm rond de brede ontwikkeling van het kind, rond taal en spelend leren (2) met focus op inclusief werken, voor zoveel mogelijk kinderen, (3) via een continuüm met nood- en occasionele opvang, gedeeltelijke en wisselende opvang en voltijdse intensieve opvang op maat van ouders en kinderen (4) in een oudergerichte omgeving met uitnodiging tot actieve participatie (5) waar ook plaats is voor nood- en vraagverduidelijking.

Een **aangepast werkings- en beleidskader** moet op minstens zeven domeinen garanties bieden aan de ouders en aan de basisvoorzieningen met een opvangfunctie:

- Gebaseerd op de bestaande kaders van het European Quality framework, Starting Strong van de OESO en het pedagogische raamwerk voor de kinderopvang van Kind en Gezin moet pedagogische basiskwaliteit gerealiseerd worden.
- Iedere voorziening heeft voldoende kennis in huis, ook over specifieke ondersteuningsnoden en kwetsbare situaties, om problemen tijdig te herkennen en expertise bij te schakelen.
- De voorzieningen werken met vlot aanpasbare opvangplannen en een continuüm rond het delen van zorg op maat van gezinnen.
- Een competentiegericht beroepenveld met logistiek ondersteunende functies, kinderbegeleiders, inclusie- en pedagogische coaches en leidinggevende functies moet professionaliteit en kwaliteit garanderen.

- Alle voorzieningen hebben altijd en minstens een functionele verbinding met het lokale Huis van het Kind en maken zo deel uit van een breder netwerk voor samenwerking en bijschakeling rond en voor gezinnen en kinderen.
- Duurzame organisatievormen en -modellen moeten professionaliteit en beleidsvoerend vermogen op vlak van organisatie en aanbod van opvang op maat garanderen.
- Innovatief en sociaal ondernemen is belangrijk voor het realiseren van maatschappelijke doelstellingen.

Alleen via het realiseren van een **gelijk speelveld voor de ouders én voor de organisatoren** kan men ieder kind en ieder gezin gelijke diensten van degelijke kwaliteit aan bieden. Een gelijk financieel speelveld met 100% inkomensgerelateerde tarieven (IKT) voor alle gezinnen is daarbij het absolute uitgangspunt. Een gelijk financieel speelveld voor alle aanbieders is de consequentie van de 100% toepassing van IKT. De basisvoorzieningen krijgen een voorspelbare en stabiele financiering om de continuïteit in hun werking te garanderen. De financiering dekt de kosten voor realiseren van de doelstellingen op basis van het aantal aangeboden en ingevulde plaatsen. We denken hierbij aan de financiering zoals in het onderwijs. Er wordt aandacht gegeven aan het beperken van administratieve druk op de voorzieningen zelf en voor de overheid, o.a. door het hergebruiken van gegevens.

De basisvoorzieningen met een opvangfunctie kunnen enkel de vereiste kwaliteit bieden met **voldoende en competent personeel en werkbare, aantrekkelijke en duurzame jobs**.

- Er moeten voldoende handen op de werkvloer zijn, meer dan vandaag het geval is. Dit vraagt om het herbekijken van het aantal kinderen dat opgevangen kan worden per aanwezige medewerker en van de nodige diverse aanwezige competenties.
- Er moet ook ingezet worden op gelijke en volwaardige lonen en statuten voor gelijk werk en competenties. Aansluitend op het beroepenveld vertaalt zich dat in een aangepaste functieclassificatie en toepasselijke loonbarema's.
- Vaardigheden worden versterkt en gediversifieerd met initiële opleidingen, ondersteuning op de werkvloer en navormingen op verschillende niveaus, afgestemd op het beroepenveld.

Om de huidige kinderopvanginitiatieven te laten doorgroeien naar basisvoorzieningen met een opvangfunctie moeten ze deel uitmaken van een (lokaal) netwerk. Het **Huis van het Kind** heeft het potentieel om dat te realiseren in heel Vlaanderen.

Het Huis van het Kind is er zowel voor de voor de ouders en de kinderen als voor de lokale basisvoorzieningen en de bovenlokale diensten. In functie van het delen van zorg voor kinderen is het nodig dat het Huis van het Kind:

- outreachend en laagdrempelig werkt, vragen beantwoordt van gezinnen, laagdrempelig communiceert en fysiek en nabij aanspreekbaar is
- coördineert rond het lokale aanbod van basisvoorzieningen. Dat aanbod moet dekkend zijn en aansluiten op noden van de gezinnen, ouders & kinderen.
- actief bemiddelt tussen ouders en basisvoorzieningen met een opvangfunctie met als doel ieders toegang tot een basisvoorziening met een opvangfunctie beter te garanderen en de huidige Mattheuseffecten aan te pakken.
- samenwerking faciliteert en realiseert tussen verschillende basisvoorzieningen.
- een schakelfunctie vervult tussen basisvoorzieningen (met en zonder opvangfunctie) en specialistische dienst- en hulpverlening door mee te kijken waar ondersteuning kan worden gevonden.

- optreedt als herkenbare partner voor lokaal overleg met andere organisaties (bv VDAB, LIGO).

INHOUD

Krachtlijnen.....	2
Inhoud.....	5
Introductie.....	7
1	Groeiplek creëren.....9
1.1	Groeiplek in zorgzame en veilige leefomgevingen.....9
1.2	Ouders zijn dé groeiplek-regisseurs.....11
1.3	Groeiplek en basisvoorzieningen.....12
1.4	Kinderopvang als basisvoorziening.....14
2	Basisvoorzieningen met een opvangfunctie.....14
2.1	Gegarandeerde dienstverlening.....15
2.2	Garanties van en voor iedere basisvoorziening met opvangfunctie.....16
2.2.1	Pedagogische basiskwaliteit in elke basisvoorziening voor elk kind en elk gezin 17
2.2.2	Plaats in een breder netwerk 19
2.2.3	Van basiskennis tot het bijschakelen van expertise 19
2.2.4	Flexibele opvangplannen op maat van het gezin en het kind 20
2.2.5	Beroepenveld 21
2.2.6	Duurzame organisatievormen 22
2.2.7	Innovatief en sociaal ondernemen 23
2.3	Financiering van een gelijk speelveld.....23
2.3.1	Gelijk speelveld voor gezinnen: 100% toepassing van het IKT 24
2.3.2	Gelijk speelveld voor alle basisvoorzieningen met opvangfunctie 25
2.4	Sterk medewerkersbeleid voor een sterke basisvoorziening.....26
2.4.1	Voldoende handen op de werkvloer 26
2.4.2	Gelijke statuten voor gelijk werk en competenties 27
2.4.3	Versterken en diversifiëren van opleidingen en vaardigheden 27
2.4.4	Werkbaar, aantrekkelijk en duurzaam werk 28
3	Het Huis van het Kind als spil.....28
3.1	Taken rond het delen van zorg.....29

3.1.1	Laagdrempelig onthalen en informeren	29
3.1.2	Outreaching en vindplaatsgericht werken	30
3.1.3	Een actieve bemiddelingsfunctie tussen de ouders en opvang	30
3.1.4	Coördinatie rond een lokaal gepast en dekkend aanbod opvang	31
3.1.5	Ontwikkelen en onderhouden van een ruim netwerk	31
3.1.6	Scharnierfunctie tussen basisvoorzieningen en specialistische dienst- en hulpverlening	31
3.2	Organisatie en financiering van de Huizen van het Kind	31
3.3	Extra troeven	32
	Bibliografie en referenties	33

INTRODUCTIE

Deze nota kwam tot stand in samenwerking met een expertisegroep en een ruime klankbordgroep met vertegenwoordigers van gezinnen en ouders zonder en met kinderen met een bijzondere ondersteuningsbehoefte, kwetsbare kansengroepen, diverse aanbieders van kinderopvang, netwerken en koepels die actief zijn rond kinderen en kinderopvang, organisaties die werken rond het zorgcontinuüm en de doorgaande lijn, werkgevers- en werknemersorganisaties, ondersteunende organisaties rond kinderen en kinderopvang, steden en gemeenten en academisch experts.

We willen graag iedereen uitdrukkelijk danken voor het delen van inzichten en expertise.

Elk kind heeft het recht om kansrijk op te groeien in een brede en positieve leefomgeving met de ouder(s)¹ die als gezinsregisseur de eerste verantwoordelijken zijn om dat mee te realiseren. De overheid heeft daarbij als taak de ouders en de kinderen te helpen met diensten die hen ondersteunen². Die ondersteunende taak vertaalt zich concreet in een gezins- en jeugdhulpbeleid met o.a. kinderopvang, onderwijs, kinderbijslag, (preventieve) gezondheidszorg, welzijnsondersteuning en geestelijke gezondheidszorg.

‘Vroeg en Nabij’³ versterkt de ondersteunende functie van de overheid door te werken aan een geïntegreerd en inclusief gezins- en jeugdhulpbeleid met o.a. kwaliteitsvolle en toegankelijke basisvoorzieningen die bijdragen aan een positieve leefomgeving van kinderen en die afgestemd zijn op de leeftijd en diverse ondersteuningsbehoeften van een kind. De zorg en ondersteuning moet verlopen zonder breuken en houdt de regie bij de gezinnen, kinderen en jongeren. Acht uitdagingen en leidende principes staan centraal : werken vanuit een ontwikkelingsperspectief, effectief handelen, nabij inclusie realiseren, regie van kinderen en gezinnen, continuïteit, normaliseren door taboes te doorbreken, doelmatige inzet van middelen en realiseren van werkbaar werk.

Veel ouders delen de zorg voor hun kinderen met een kinderopvanginitiatief. Daarom moet kinderopvang integraal deel uitmaken van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Kinderopvanginitiatieven kunnen dat enkel realiseren als ze doorgroeien tot inclusieve en kwalitatieve basisvoorzieningen met een opvangfunctie voor alle gezinnen en kinderen (met of zonder specifieke ondersteuningsbehoeften) binnen een breder lokaal- en bovenlokaal samenwerkend netwerk. Zo wordt de brug gelegd tussen kinderopvang en andere dienst- en hulpverlening voor en rond kinderen en gezinnen.

¹ ‘Ouders’ verwijst in deze tekst telkens naar de ouders zelf en naar de wettelijke voogden.

² Zie ook artikel 18 van het kinderrechtenverdrag. Dit artikel wijst op de verantwoordelijkheden van de ouders en van de overheid en hanteert het principe dat beide ouders gezamenlijk de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen, en dat de Staat hen bij deze taak dient te ondersteunen. Zie bv. https://kinderrechten.be/sites/default/files/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf

³ <https://www.vroegennabij.be/sites/default/files/2022-04/vroeg-en-nabij-inspiratienota.pdf>

Aansluitend op de intenties van de beleidsnota WVGA 2019-2024⁴ en 'Vroeg en Nabij', bevat deze nota een fundamentele verankeringsoefening voor kinderopvang in het Vlaamse welzijnslandschap voor gezinnen en kinderen, vertrekkende vanuit wat gezinnen en kinderen nodig hebben en waar ze recht op hebben.

Deze nota beschrijft hoe de Vlaamse kinderopvang, zoals die vandaag werkt en gekend is, een volwaardige partner wordt in een inclusief geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Deze nota werkt door op wat essentieel en cruciaal is voor basisvoorzieningen, algemeen en in het bijzonder voor de opvang van jonge kinderen, om hen in staat te stellen dit op een kwaliteitsvolle en inclusieve manier te realiseren. Ze moeten het recht van een kind om kansrijk op te groeien mee realiseren door integraal deel uit te maken van de brede en positieve leefomgeving van kinderen. Deze leefomgeving wordt geoperationaliseerd als 'groeiplek' en vertaalt dit door naar nodige dienstverlening en garanties die ze als basisvoorziening moeten bieden. De geformuleerde principes rond financiering en medewerkersbeleid zijn belangrijke voorwaarden om die dienstverlening te kunnen aanbieden en garanderen. Verder gaat deze nota ook dieper in op de nabije en lokale samenwerking in een volwaardig en operationeel netwerk. Het Huis van het Kind speelt daarin een belangrijke rol, zowel voor de ouders die de zorg voor hun kind willen delen als voor de basisvoorzieningen die opvang aanbieden.

Deze nota focust op hoofdlijnen, doelstellingen en noodzakelijke voorwaarden voor de nodige essentiële en fundamentele systeemveranderingen maar bevat geen concreet uitgewerkte richtlijnen rond competenties, aantal kinderen per begeleider, organisatiemodellen, subsidiesysteem, inkomenstarieven of een becijferd groeipad rond financieringsstromen. Die verdere concretisering en becijfering vraagt meer tijd dan er beschikbaar was in de voorbereidende fase van Vroeg en Nabij als aanloop naar een conceptnota. De tekst geeft aan op welke punten er, iteratief, verder onderzoek, overleg en concretisering nodig is.

Enkel praktische aanpassingen aan werkingsprincipes en samenwerkingsafspraken zullen niet volstaan om de huidige kinderopvang in te zetten in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Het volstaat niet om de huidige knelpunten in de sector kinderopvang louter te repareren. Het is ook noodzakelijk om gestructureerd aan verandering te werken en structureel en bijkomend te investeren in structurele versterking van de kwaliteit in alle opvangvoorzieningen voor jonge kinderen en hun gezinnen, zonder compromissen tussen de verschillende opdrachten en functies die 'kinderopvang' moet vervullen als deel van het geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Men houdt daarbij rekening met de pedagogische, sociale en economische baten van de keten van kwaliteitsvolle opvang en opvoeding van jonge kinderen op korte én lange termijn⁵. Deze nota houdt alvast en bijkomend rekening met het belang en de mogelijkheden tot verdere afstemming met het beleidsdomein onderwijs, onder andere en minstens in functie van een

⁴ "Het realiseren van een positieve, brede leefomgeving is een uitdaging waar we met laagdrempelige basisvoorzieningen zoals kinderopvang en Huizen van het Kind en met buurtgerichte initiatieven maximaal willen aan bijdragen. Een leefomgeving waarin een kind zich thuis voelt, heeft immers heel wat voordelen: ze draagt bij tot de ontwikkeling van kinderen en het functioneren van ouders en gezinnen, ze draagt bij tot optimale kansen en mogelijkheden voor alle kinderen van bij hun start en ze verbindt kinderen en gezinnen met de buurt waar ze opgroeien. De basisvoorzieningen die –in de kinderopvang, in de (preventieve) gezinsondersteuning, in het vrijetijdsaanbod, enzovoort - door Opgroeien-regie worden erkend en gesubsidieerd moeten bereikbaar, beschikbaar, betaalbaar, begrijpbaar en bruikbaar zijn voor alle gezinnen. We streven ernaar om drempels die de dienst- en hulpverlening in de weg staan weg te werken. We stemmen de regelgeving van verschillende voorzieningen op elkaar af om synergie te stimuleren. We zetten verdere stappen in het versterken van de continuïteit tussen thuis, kinderopvang van baby's en peuters, (kleuter)onderwijs en buitenschoolse (kleuter)opvang. We willen dit doen door het faciliteren van buurtgerichte trajecten om te komen tot meer geïntegreerde dienstverlening." Beleidsnota WVGA 2019-2024, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/32263>.

⁵ Opvang en Opvoeding van Jonge Kinderen verwijst naar ECEC, Early Childhood Education and Care. In de literatuur wordt verwezen naar een brede waaier van voordelen van kwalitatieve ECEC op niveau van het individu en de samenleving, van verbeterde schoolse prestaties en voordelen voor de arbeidsmarkt tot lagere criminaliteit, beperkte interventies op sociaal vlak en in het onderwijs en meer samenhangende en inclusieve samenlevingen. Zie voor een overzicht bv. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Lenaerts, K., Vandenbroeck, M., Beblavý, M., Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/20810>

structurele samenwerking rond een doorgaande ontwikkelingslijn rond opvang en educatie/onderwijs voor de kinderen van 0 tot 6 jaar.

1 GROEIPLEK CREËREN

Een kind moet kansrijk kunnen (op)groeien en zichzelf kunnen 'zijn'. Daarvoor moet een kind kunnen rekenen op fysieke zorg en op sociale, emotionele en pedagogische ondersteuning in een daarvoor geschikte omgeving of plaats. Dat geldt zéker tijdens zijn eerste 1000 dagen, maar ook daarna.

Hoe en hoe intensief kinderen, ouders en gezinnen daarin ondersteund moeten worden, is erg verschillend. Kinderen hebben allemaal fysieke, sociale, pedagogische en emotionele zorg nodig om op te groeien tot volwassenen die een volwaardige plaats in de samenleving hebben⁶ maar verschillen sterk in de ondersteuning die zij daarbij nodig hebben. Die noden zijn o.a. afhankelijk van de leeftijd en specifieke ondersteuningsbehoeften. Ook de ouders verschillen in de mate waarin ze zelf die zorg en ondersteuning bieden en de ondersteuning die ze daarbij wensen of nodig hebben. Ze verschillen ook in de preferenties die ze hebben rond de zorg en ondersteuning voor hun kind (bv. zelf zorgen of zorg delen). Er moet ook rekening gehouden worden met een diversiteit aan gezinnen. We staan in een realiteit met gezinnen met twee ouders, nieuw samengestelde gezinnen, alleenstaande ouders, gezinnen in (kans)armoede, gezinnen met diverse etnische en culturele achtergronden, gezinnen met uitdagingen op het vlak van gezondheid, enz. Niet elk gezin heeft daarbij hetzelfde vermogen om zelf zijn rechten op te nemen.

Kansrijk opgroeien vraagt voor ieder kind een zorgzame en veilige leefomgeving. Het zijn de ouders als gezinsregisseurs en basisvoorzieningen die dat mee moeten garanderen. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om daartoe de voorwaarden en mogelijkheden te creëren.

1.1 GROEIPLEK IN ZORGZAME EN VEILIGE LEEFOMGEVINGEN

Een kind heeft nood aan meer dan alleen 'opvang'. Een kind heeft nood aan kansrijk (op)groeien. We operationaliseren dit als een 'groeiplek'. Een **groeiplek** is daarbij de brede verzameling van zorgzame en veilige leefomgevingen⁷ van een kind, thuis en extern, waar het kan opgroeien met geïntegreerde en inclusieve aandacht voor zijn ontwikkeling, zorg én opvang.

Volgende principes zijn essentieel voor een groeiplek:

- Een groeiplek is een **basisrecht** van ieder kind. Dit sluit onder andere aan bij de kinderrechten⁸ rond overleven en ontwikkelen, bescherming in en buiten het gezin, gezondheid en gezondheidszorg, sociale zekerheid, non-discriminatie en onderwijs en het realiseren van de fundamentele principes van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap⁹.

⁶ Dit verwijst naar 'inclusief burgerschap'. Dit wordt gedefinieerd als 'deel uitmaken van het dagelijkse leven in de samenleving, wat participatie in de sociale, economische, politieke, burgerlijke en culturele sferen inhoudt.' Lister, R. (2004), Poverty, Cambridge, Polity Press, 165.

⁷ Zie bv. ook <https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/2016-02-26%20Visietekst-investeren-in-de-omgeving-van-jonge-kinderen.pdf>

⁸ Zie https://kinderrechten.be/sites/default/files/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf

⁹ Zie <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

- Een groeiplek situeert zich niet noodzakelijk op één plaats en kan zich verspreid over de dag of week situeren **in de thuissituatie en op één of meerdere externe locaties** (bv. (kleuter)school, Multifunctioneel Centrum (MFC), opvanginitiatief, spelmoment in het Huis van het Kind, consultatiebureau, informele opvang, CKG, CIG, verblijfsmogelijkheden jeugdhulp,...). In de thuissituatie kan ook begeleiding en ondersteuning ingezet worden om de groeiplek thuis te faciliteren, bv. via gezinsondersteuning, gezinshulp of vrijwilligers¹⁰.
- Een groeiplek (en de omgevingen die er deel van uitmaken) **evolueert mee met leeftijd en ondersteuningsnoden** van het kind. Met het opgroeien van het kind wijzigt de samenstelling van de groeiplek voortdurend (bv. de kleuterschool neemt de plaats in van een opvanginitiatief). Er is ook aandacht voor typische én atypische ontwikkeling van kinderen. Rekening houdend met inclusief werken vanaf de start is de uitgangsbasis van een groeiplek: zo gewoon als mogelijk, specifiek waar nodig. De gewone zorg stopt niet van zodra er ook specifieke zorg nodig is. Er wordt waar nodig wel specifieke expertise of zorg bijgeschakeld.
- Een groeiplek werkt binnen een model van **proportioneel universalisme** met geïntegreerde en inclusieve ondersteuning voor alles wat te maken heeft met opgroeien, opvoeden, zorgen en opvang. Proportioneel universalisme¹¹ is een basisprincipe waarbij een dienstverlening wordt uitgebouwd voor iedereen maar die op basis van individuele noden varieert in schaal en intensiteit om gezondheids- en welzijnsongelijkheden te verminderen. Dat vraagt een samenwerking tussen kind, ouders, informele zorg, vrijwilligers, onderwijs, zorg- en welzijnsprofessionals en regionale netwerken (bv. rond GGZ voor kinderen en jongeren of 1G1P). Al dan niet gebruik van zorg en extra ondersteuning moet altijd een vrije keuze van de ouders blijven, met uitzondering in situaties van verontrusting. Daar primeert de veiligheid en de gezondheid van het kind (zie 1.2).
- Een groeiplek is te organiseren vanuit een **doorgaande ontwikkelingslijn** die zich doorzet in de voorziene begeleiding en het dienstenaanbod. Daarvoor wordt er ook ruimer gekeken dan enkel het beleidsdomein welzijn, volksgezondheid en gezin. Het kleuter- en lager onderwijs en de buitenschoolse opvang en activiteiten zijn belangrijke partners waarmee een doorgaande lijn ontwikkeld moet worden voor het realiseren van groeiplekken voor kinderen tot minstens de leeftijd van 6 jaar¹². Na de leeftijd van drie jaar (of de start in het kleuteronderwijs) vallen de noden van kinderen en ouders voor een geïntegreerde aanpak niet plots weg.
- Er is minstens tot het einde van de kleuterklas nood aan een doorgedreven netwerking en samenwerking met en tussen opvanginitiatieven, scholen en ook andere (gezins)ondersteunende diensten om het geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid consequent te realiseren, om afgestemd en

¹⁰ Zie bv. Homestart DOMO, <https://www.homestartvlaanderen.com/>

¹¹ <https://www.expoo.be/wat-is-proportioneel-universalisme>, en gebaseerd op <https://www.local.gov.uk/marmot-review-report-fair-society-healthy-lives>

¹² Het is hier interessant te verwijzen naar het advies van de Vlaamse Raad Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (https://vlaamseraadwvg.be/sites/default/files/documenten/VlaamseRaadWVG_KGJW_20210323_BVR%20Doorgaande%20Lijn_ADV%20DEF.pdf) en naar de inzichten van INTRANS. Zie voor meer informatie: <https://www.issa.nl/intrans>, <https://www.issa.nl/sites/default/files/u794/InTrans%20Infographic-%20BELGIUM%20.pdf> en <https://www.issa.nl/sites/default/files/u730/InTrans-WP2-Executive%20Summary.pdf>

gradueel **zorgzame en warme overgangen** waar te maken tussen de verschillende leefomgevingen waar een jong kind tegelijk of achtereenvolgens aanwezig is.

- Een groeiplek heeft een **nest- en webfunctie**. De nestfunctie betekent dat men een veilig klimaat creëert waarin kinderen zich goed voelen, zodat ze verschillende aspecten van hun identiteit kunnen ontwikkelen en vriendschappen met anderen kunnen aangaan. De webfunctie verwijst naar de verbinding met de wijdere wereld. Door samenwerkingen aan te gaan, met andere woorden door een web te weven, verruimt ook het perspectief, bv. op de buurt¹³. De nest- en webfunctie wordt meestal gebruikt in het kader van de opvang van schoolkinderen, maar is ook in dit kader toepasbaar.
- Een geïntegreerde aanpak en het proportioneel universalisme **versterken ook de ouders en de gezinnen** zelf om mee de groeiplek voor de kinderen te realiseren. Ze worden daarbij ondersteund via wederzijdse uitwisseling van informatie rond het opvoeden en opgroeien van het kind, via outreachend handelen van professionele zorgverleners of sociaal werkers, via vrijwilligers en via het aanbieden van een geïntegreerd dienstenaanbod dat de ouders en gezinnen helpt om de zorg voor hun kinderen te delen. Ook informele contacten en zorgzaamheid in de buurt (bv. ontmoeting met andere ouders) dragen hieraan bij.

1.2 OUDERS ZIJN DÉ GROEIPLEK-REGISSEURS

De ouders zijn de belangrijkste actoren om de groeiplek voor hun kind(eren) te realiseren via de keuzes die ze maken over opgroeien en zorg. Dat sluit aan bij artikel 18 van het kinderrechtenverdrag: Kinderen hebben, indien mogelijk, het recht te worden opgevoed door hun ouder(s).

Ouders leggen voor hun gezin de puzzel van zorg, werk en leven en maken daarbij keuzes tussen (combinaties van) zelf zorgen voor hun kind en zorg delen. Om als gezinsregisseur te functioneren voor hun kinderen (dus: om de eigen keuzes en verantwoordelijkheden te realiseren), moeten ze over de nodige instrumenten en informatie beschikken.

- Een gezin heeft de nodige **bestaansmiddelen** nodig om kinderen te laten opgroeien, uit arbeid en/of een vervangingsinkomen. De overheid helpt de gezinnen met kinderen ook via het Groeipakket en andere voordelen in cash of in diensten (bv. sociale huisvesting, gesubsidieerd onderwijs, gezondheidszorg, kinderopvang, fiscale voordelen). Het automatisch kunnen toekennen van rechten aan gezinnen draagt daartoe bij.
- Ouders hebben **kennis en informatie** nodig. Ze kunnen daarvoor ook rekenen op professionals en vrijwilligers uit de domeinen zorg, welzijn en onderwijs. Ze kunnen er terecht met vragen rond opvoeden en opgroeien, motorische, sociale en emotionele ontwikkeling, opvoedkundige vaardigheden van de ouders, ... Professionals en ouders zijn daarbij evenwaardige partners.
- Om **zelf voor het kind te zorgen**, is geboorteverlof belangrijk, zeker in de eerste fase na de geboorte. Andere stelsels als ouderschapsverlof zijn zowel voor (mee)moeders als voor (mee)vaders belangrijke instrumenten om voor langere tijd zelf (bv. tot 6 maanden of 1 jaar) de belangrijkste hechtingsfiguren voor hun kind te kunnen zijn. Om ouders werkelijk toe te laten zelf voor het kind te zorgen, gaat er aandacht naar voldoende mogelijkheden daarvoor in elke fase van het opgroeien (en dus niet enkel voor de allerkleinsten), naar de haalbaarheid ervan voor alle gezinnen (financieel, impact op de verdere

¹³ Zie voor meer informatie: <https://vbjk.be/nl/projecten/schoolkinderopvang-nest-en-web>

loopbaan en toegangsvoorwaarden die aangepast zijn aan een flexibelere arbeidsmarkt) en het vermijden van een genderkloof (evenredige opname door mannen en vrouwen).

- Om **zorg voor het kind te delen**, moeten alle ouders kunnen rekenen op een bruikbaar, beschikbaar, betaalbaar, bereikbaar, bekend, begrijpbaar en betrouwbaar aanbod van diensten en initiatieven waarmee de zorg voor de kinderen gedeeld kan worden (zie ook 1.3). De overheid voorziet in een sterk en voldoende aanbod van kwaliteitsvolle basisvoorzieningen.

Ouders moeten zelf alle keuzes kunnen maken over welke zorg en ondersteuning ze gebruiken bij het opgroeien van hun kinderen. De ouders houden de regie maar moeten wanneer nodig geholpen worden om die regie te kunnen voeren. Dit vergt een bijzondere sensitiviteit en aanpak van zorg- en welzijnsprofessionals wanneer door keuzes van ouders of de leefsituatie van een gezin de belangen van een kind schade dreigen op te lopen.

1.3 GROEIPLEK EN BASISVOORZIENINGEN

Alle vragen en ondersteuningsnoden die kinderen en ouders hebben moeten vroeg en nabij opgemerkt en beantwoord worden om de groeiplek van een kind te realiseren en garanderen en om als kind kansrijk te kunnen opgroeien. Dat is de doelstelling van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Het opmerken en beantwoorden van de ondersteuningsnoden gebeurt via basisvoorzieningen. Een basisvoorziening kunnen we omschrijven als georganiseerde groeiplek.

Basisvoorzieningen kunnen heel **divers** zijn. Zowel voorzieningen die vrij toegankelijk zijn voor alle gezinnen en kinderen (zoals kinderopvanginitiatieven, Huis van het Kind, ...) als gespecialiseerde dienstverlening bij specifieke ondersteuningsnoden (zoals een MFC) en ondersteunende diensten (zoals gezinsondersteuning, thuishulp en thuisbegeleiding) kunnen een basisvoorziening zijn.

Deze basisvoorzieningen richten zich altijd op **de kinderen, hun ouders en hun context**. Een basisvoorziening vertrekt vanuit de noden en preferenties van het kind en het gezin. Ze denkt en werkt inclusief en staat open voor alle kinderen, jongeren en gezinnen, met of zonder specifieke ondersteuningsbehoefte. Daarmee wordt de basis gelegd voor een inclusieve samenleving. Dat start al voor de geboorte in de perinatale zorg en ondersteuning en wordt verdergezet na de geboorte, zolang het nodig is.

De basisvoorzieningen werken volgens het principe van **proportioneel universalisme**. Dat vereist dat binnen de basisvoorziening voldoende kennis en sensitiviteit aanwezig is om inclusief te denken en werken voor elk kind, ook voor kinderen met een specifieke zorg- en ondersteuningsbehoefte en voor kinderen uit een kwetsbaar gezin¹⁴. Die sensitiviteit en kennis is nodig om een basisvoorziening te kunnen zijn waar alle kinderen welkom zijn en om gericht andere en gepaste dienstverlening en ondersteuning bij te schakelen voor noden en vragen die specifieke kennis en vaardigheden vereisen.

Alle basisvoorzieningen maken deel uit van een **breed netwerk met bijschakelbare ondersteuning** die ingezet wordt als nodig (zie ook 3). Om de doelstellingen van het geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid te realiseren kan geen enkele basisvoorziening geïsoleerd, enkel op zichzelf, werken. Dat is nodig om pro-actief te werken over verschillende levensdomeinen heen, om te werken in een doorgaande

¹⁴ De term 'kwetsbaar gezin' wordt gebruikt als verzamelterm voor alle gezinnen met een financiële kwetsbaarheid, in (kans)armoede, met gezinsleden met een sociale of psychische kwetsbaarheid en/of met uitdagingen op het vlak van gezondheid, een laag scholingsniveau, taalbarrières, huisvesting of werk.

ontwikkelingslijn met zorgzame transitie tussen verschillende contexten en om ook de voorziening als nodig zelf te ondersteunen (bv. bij complexe vragen). Op niveau van de basisvoorziening zal er telkens een verbinding gemaakt moeten worden met een breder nabij, lokaal en bovenlokaal¹⁵ netwerk. Op niveau van de noden van een individueel kind en van het gezin gaat het om samenwerking en kruisbestuiving tussen de verschillende actoren, vertrekkend vanuit de noden en preferenties van het kind en het gezin.

Alle basisvoorzieningen moeten (samen) de zeven B's realiseren. Deze zeven principes realiseren is belangrijk als onderbouw voor de basiskwaliteit van de voorzieningen.

- **Bruikbaar:** Het aanbod is afgestemd op wat het gezin, het kind en de context ook echt nodig hebben. Een georganiseerde groeiplek trekt dan ook steeds vanuit de noden en vragen van alle gezinnen en kinderen met of zonder specifieke noden. Het is dan ook vanzelfsprekend dat een bruikbaar aanbod een inclusieve benadering toelaat en bevordert.
- **Beschikbaar:** Ieder kind moet een plaats kunnen hebben in een georganiseerde groeiplek, afgestemd op de noden van het kind. Er is voldoende capaciteit en personeel om dat te voorzien bij zowel georganiseerde groeiplek als bij de faciliterende diensten. Zo wordt geen enkel kind en geen enkel gezin achtergelaten.
- **Betaalbaar:** Er zijn geen financiële drempels voor de gezinnen om gebruik te maken van de dienstverlening. De keuze van een gezin om al dan niet gebruik te maken van de georganiseerde groeiplek mag niet gestuurd worden door de mate waarin het gezin dit wel of niet kan betalen.
- **Bereikbaar:** De diensten worden aangeboden of ontwikkeld nabij de leef- en woonplaats van gezinnen en kinderen. Dit houdt ook in dat de dienstverlening gebiedsdekkend is. Bij zeer specifieke expertise wordt dit zo nabij als mogelijk georganiseerd.
- **Bekend:** Het is voor de gezinnen duidelijk welke locaties er zijn, welke diensten er worden aangeboden, welke ondersteuning en zorg men mag verwachten, bij wie en hoe men de vraag kan stellen en zich kan aanmelden, ... Alle gezinnen en alle kinderen moeten bereikt worden door verschillende on- en offline communicatiekanalen in te zetten.
- **Begrijpbaar:** De communicatie verloopt op een laagdrempelige manier waardoor de gezinnen kunnen begrijpen wat er in de georganiseerde groeiplek gebeurt en hoe ze werkt, hoe men zich moet aanmelden voor opvang, hoe een gezin inbreng kan hebben, hoe de basisvoorziening en het gezin kunnen samenwerken, enz. De communicatie houdt rekening met verschillende talige niveaus, culturele verschillen, digitale vaardigheden en verschillen in socio-economische status.
- **Betrouwbaar:** de basisvoorzieningen zijn kwaliteitsvol en veilig. Er zijn doelstellingen en normen waaraan iedere voorziening moet voldoen. Elk gezin kan er ook van op aan dat de georganiseerde groeiplek er alles aan doet om daaraan te (blijven) beantwoorden. Dat zorgt voor een lage drempel om als ouder een basisvoorziening te benaderen.

¹⁵ Nabij = op niveau van de buurt, de gemeente of het Huis van het Kind, lokaal = op niveau van de eerstelijnszone, bovenlokaal = op hoger niveau, vaak voor specifieke expertises: diagnostiek, verontrusting, handicap,...

Het toepassen en realiseren van de bovenstaande principes, waaronder de zeven B's, in de basisvoorziening is belangrijk om de niet opname van rechten en Mattheüseffecten (bv. zoals in de huidige kinderopvang¹⁶) aan te pakken.

1.4 KINDEROPVANG ALS BASISVOORZIENING

De huidige kinderopvanginitiatieven, die nu al veel kinderen en gezinnen vroeg en nabij bereiken, hebben ook in een toekomstig geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid een belangrijke rol als voorziening waarmee ouders de zorg voor hun kind kunnen delen. Om dat te realiseren moeten ze allemaal doorontwikkelen tot kwalitatieve en inclusieve basisvoorzieningen met een opvangfunctie voor alle gezinnen en kinderen met een opvangvraag binnen een breder lokaal- en bovenlokaal samenwerkend netwerk.

'Kinderopvang' moet, om deel uit te kunnen maken van een vroeg en nabij geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid, altijd méér zijn dan alleen het opvangen van kinderen omdat de ouders moeten werken of een opleiding volgen. In de basisvoorzieningen met een opvangfunctie moet er voldoende ruimte, tijd en mogelijkheden zijn om te focussen op de ontwikkeling, ondersteuning, zorg en opvang van elk kind, in samenspraak met de ouders. Er is ook tijd en ruimte nodig om dit te realiseren in samenwerking met verschillende lokale en bovenlokale actoren rond het gezin en het kind, o.a. voor het realiseren van een inclusief aanbod en tijdig bijschakelen van bijkomende ondersteuning. Zo wordt de individuele 'opvangplaats' ook overal een volwaardig deel van de groeiplek van een kind.

Deze nota verduidelijkt in hoofdstuk twee de nodige en fundamentele principes rond de taken, functies, werking, medewerkersbeleid en financiering van de basisvoorzieningen met een opvangfunctie, de inzet van kwalitatieve basiskennis en van bijkomende expertise in de initiatieven. In hoofdstuk drie worden de klijntijnen van de samenwerking van de basisvoorzieningen met een opvangfunctie met verschillende (boven)lokale actoren op het domein van zorg, welzijn en ook onderwijs uitgezet.

2 BASISVOORZIENINGEN MET EEN OPVANGFUNCTIE

Alle huidige kinderopvanginitiatieven moeten doorontwikkelen tot basisvoorzieningen met een opvangfunctie om een volwaardig deel van de groeiplek van een kind te zijn. Dat houdt in dat ze voldoen aan de principes van een basisvoorziening (zie 1.3) én tegelijk voor de opvangfunctie een gegarandeerde en specifieke dienstverlening die afgestemd is op de doelstellingen van het geïntegreerd gezins- en jeugdbeleid.

¹⁶ Door het tekort aan betaalbare kinderopvangplaatsen (met wachttijden) is het in de praktijk bijvoorbeeld gemakkelijker om een opvangplaats te vinden voor de gezinnen die (al) een stabiele tewerkstellingssituatie hebben. Zij zijn beter in staat zich tijdig in te schrijven op de wachtlijst voor de kinderopvang, kunnen de opvang tijdig plannen en komen zo in aanmerking voor de beschikbare plaatsen. Deze gezinnen met een stabiele tewerkstelling hebben er uiteraard ook nood aan om snel zekerheid te hebben over de opvang om hun tewerkstelling te blijven verzekeren, maar door de beperkte beschikbaarheid van (betaalbare) plaatsen blijven er onvoldoende plaatsen beschikbaar voor de gezinnen die op korte termijn opvang nodig hebben voor (her)tewerkstelling of opleiding. Ook de geografisch vandaag nog ongelijke spreiding van de kinderopvangplaatsen ligt mee aan de basis van het Mattheus-effect in de kinderopvang. Zie bv. Pavolini, Emmanuele and Wim Van Lancker (2018). The Matthew effect in childcare use: a matter of policies or preferences?. *Journal of European Public Policy* 25, 6: 878-893. Van Lancker, Wim (2018). Reducing Inequality in Childcare Service Use across European Countries: What (if any) Is the Role of Social Spending. *Social Policy & Administration* 52, 1: 271-292. Van Lancker, Wim & Michel Vandenbroeck (2019). De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang. Centrum voor Sociologisch Onderzoek: Leuven.

2.1 GEGARANDEERDE DIENSTVERLENING

Een basisvoorziening met opvangfunctie heeft drie ondeelbare maatschappelijke functies (pedagogisch, sociaal, economisch¹⁷) die ze verweeft in de verschillende onderdelen van de dienstverlening. Bij het opvangen van kinderen wordt minstens volgende dienstverlening als basisvoorziening met een opvangfunctie gegarandeerd aan kinderen en ouders:

- De **pedagogische ondersteuning** in de basisvoorziening ondersteunt het pedagogisch continuüm rond de brede ontwikkeling van het kind, inclusief taal en spelend leren, en de continuïteit ervan tussen de thuis- en opvangcontext. Er wordt gewerkt vanuit een doorgaande ontwikkelingslijn. Degelijke pedagogische kwaliteit is daarbij essentieel om de ontwikkeling van kinderen optimaal te kunnen ondersteunen en maakt opvang tot een kansrijke plek voor elk kind. (cfr. pedagogische functie van kinderopvang)
- Het **ondersteunen van gelijke kansen voor elk kind** gebeurt vanuit het principe van proportioneel universalisme. Het aanbod is aangepast aan de leeftijd en ondersteuningsnoden van het kind¹⁸. Elk kind en elk gezin kan ongeacht de ondersteuningsnood beroep doen op een basisvoorziening met opvangfunctie. Een basisvoorziening met opvangfunctie streeft naar inclusie, waarbij we ervan uitgaan dat alle kinderen en gezinnen er kunnen aankloppen en gebruik maken van de dienstverlening. Inclusie verruimt de ontwikkelingskansen van kwetsbare kinderen en vergroot de pedagogische draagkracht van hun ouders. Om dit te waarborgen verwachten we kennis, competentie en expertise binnen de basisvoorzieningen met een opvangfunctie om open te (kunnen) staan voor alle vragen. Hoe sterker de basisvoorzieningen zijn (zie ook pedagogische basiskwaliteit), hoe minder snel bijschakelingen nodig zijn. Er moet dan niet meer voor iedere problematiek een extra “expert” ingeschakeld worden. Dit sluit ook aan bij de principes van ‘universal design’¹⁹. (cfr. sociale functie van kinderopvang)
- In een **continuüm rond het delen van zorg** combineren de basisvoorzieningen nood- en occasionele opvang, gedeeltelijke, wisselende en voltijdse intensieve opvang via flexibele opvangplannen op maat van de gezinnen (cfr. de economische en de sociale functie van kinderopvang). Een individuele locatie werkt daarvoor samen met het lokale netwerk van het Huis van het Kind voor de nodige afstemming, ondersteuning en bemiddeling daarbij (zie 3). Niet iedere locatie zal alle vormen van flexibiliteit kunnen aanbieden (bv. zoals vroege én late openingsuren). Daarvoor is dan lokale afstemming nodig

¹⁷ Deze drie functies van kinderopvang zijn verankerd in artikel 3 van het Decreet houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters van 20 april 2012: “De Vlaamse Gemeenschap beoogt met kinderopvang een dienstverlening aan gezinnen die een economische, pedagogische en sociale functie heeft, die kwaliteitsvol, beschikbaar, betaalbaar en rechtstreeks toegankelijk is voor elk kind zonder onderscheid, in aanvulling op de opvoeding van het kind in zijn gezin, met respect voor de draagkracht van het kind, zijn thuismilieu en de keuzevrijheid van het gezin.”
<https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1021827&datum=&geannoteerd=true&print=false>

¹⁸ Zie ook bv.: Vandekerckhove, A., Hulpia, H., Huttova, J., Peeters, J., Dumitru, D., Ivan, C., Rezmues, S., Volen, E., and Makarevičienė, A. (2019). ‘The role and place of ECEC in integrated working, benefitting vulnerable groups such as Roma’, NESET report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Doi: 10.2766/041535
<https://nesetweb.eu/en/resources/library/the-role-and-place-of-eccec-in-integrated-working-benefitting-vulnerable-groups-such-as-roma/> en Hufkens, T., Figari, F., Vandellannoote, D. and Verbist, G. (2019), “Investing in Subsidized Childcare to Reduce Child Poverty: an Adequate Strategy?”, JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms No 06/2019, European Commission, Joint Research Centre, Seville <https://joint-research-centre.ec.europa.eu/system/files/2019-04/jrc116278.pdf>

¹⁹ Zie ook bv. <https://www.inter.vlaanderen/toegankelijkheid-en-universal-design/universal-design>

via het netwerk van het Huis van het Kind of via een functionele netwerkvorming van verschillende lokale basisvoorzieningen van onderuit²⁰.

- In een **oudergerichte omgeving** zijn de ouders en de basisvoorziening partners in de opvoeding van het kind. Ieder neemt daarin een eigen verantwoordelijkheid. De ouders en de basisvoorziening delen relevante informatie over het kind met elkaar. Waar nodig, bijvoorbeeld voor kwetsbare groepen, nemen de professionals in de basisvoorziening een outreachende rol op naar de ouders toe o.a. in functie van nood- en vraagverduidelijking. De basisvoorziening nodigt de ouders ook uit tot actieve participatie door samen te spelen in de opvang, informatiedeling of overleg over de opvang zelf, open-deuren-dag, enz. Dit geeft bijkomende kansen op interactie tussen kinderbegeleiders, pedagogisch medewerkers en ouders. Als ouders actiever participeren, kunnen pedagogisch medewerkers mee ingezet worden om ouders te begeleiden die nog zoekende zijn in hun ouderrol. (cfr. pedagogische en sociale functie van kinderopvang)
- Vanuit formele én informele gesprekken kan, met respect voor de regierol van de ouders, aan **nood- en vraagverduidelijking** gewerkt worden. Waar nodig kan de locatie (naar) andere dienstverlening bijschakelen. De locatie vormt dan een laagdrempelige opstap en/of de uitvalsbasis voor het bijschakelen van andere dienstverlening. (cfr. pedagogische en sociale functie van kinderopvang)

2.2 GARANTIES VAN EN VOOR IEDERE BASISVOORZIENING MET OPVANGFUNCTIE

Er moeten een aantal essentiële voorwaarden vervuld zijn om de principes van een vroeg en nabij geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid via de basisvoorzieningen met een opvangfunctie aan de gezinnen en kinderen te realiseren en garanderen.

De basisvoorzieningen met een opvangfunctie moeten degelijke (pedagogische) kwaliteit bieden, brede expertise hebben en op maat van kinderen en gezinnen werken. Als organisaties moeten ze zich duurzaam en professioneel organiseren, verschillende competenties inzetten, deel uitmaken van een breder netwerk en zich inschakelen in een maatschappelijk project.

De basisvoorzieningen met een opvangfunctie kunnen deze voorwaarden enkel vervullen met een centraal uitgetekend beleidskader dat deze werkingsprincipes verankert en dat de instrumenten aanreikt om dit in de praktijk te garanderen, inclusief een doorvertaling naar toereikende financiering (zie 2.3) en een sterk medewerkersbeleid (zie 2.4). De nodige financiering wordt centraal door de Vlaamse overheid voorzien en verdeeld.

Het beleidskader wordt in doelregelgeving gegoten. Er kan geen opvang aangeboden (en gefinancierd) worden die de doelstellingen niet realiseert, de gegarandeerde dienstverlening niet biedt en die niet werkt volgens de gevraagde kwaliteit en werkingsprincipes.

Om als een basisvoorziening te kunnen werken moeten volgende voorwaarden vervuld zijn:

²⁰ Zie bv ook het proto-type 2 uit het PACE onderzoek: 'een netwerk van kinderdagverblijven dat het reguliere aanbod aanvult met occasionele en flexibele plaatsen', <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

2.2.1 Pedagogische basiskwaliteit in elke basisvoorziening voor elk kind en elk gezin

Iedere basisvoorziening met een opvangfunctie moet pedagogische basiskwaliteit bieden. Die pedagogische basiskwaliteit wordt uitgewerkt in één omvattend kader dat gebaseerd is op de bestaande Europees en Vlaams ontwikkelde, algemeen erkende en wetenschappelijk onderbouwde kaders. Het werkings- en beleidskader voor de basisvoorzieningen met een opvangfunctie moet de realisatie van de pedagogische basiskwaliteit mee garanderen.

Volgende kaders bevatten de noodzakelijke aanknopingspunten om een decretale verankering in doelregelgeving voor pedagogische basiskwaliteit uit te tekenen:

Het European Quality Framework for early childhood education and care²¹ (Europese Commissie, 2015) bevat de aanbevelingen van de Europese Commissie in functie van voorzieningen van hoge kwaliteit voor opvang en opvoeding van jonge kinderen. Dit kwaliteitskader focust op 5 essentiële kerngebieden:

- de toegankelijkheid en betaalbaarheid voor alle gezinnen en hun kinderen, de participatie van alle betrokkenen, het bouwen aan sociale cohesie en werken aan respect voor diversiteit;
- de medewerkers in de kinderopvang en het belang van hun opleiding, het permanent leren en hun werkomstandigheden; de pedagogische inhoud van de werking (curriculum) die gebaseerd is op pedagogische doelstellingen, waarden en perspectieven met het oog op de holistische ontwikkeling van elk kind, waarbij het personeel samenwerkt met kinderen, collega's en ouders en over de eigen praktijk reflecteert;
- monitoring en evaluatie die vertrekt vanuit het belang van het kind en die de bevoegde overheden de nodige gegevens aanreikt om verder te kunnen bouwen aan kwaliteitsverbetering op beleidsniveau én in de praktijk;
- het beleid en de financiering die uitgaan van een duidelijke en gedeelde visie op wat de rol en de verantwoordelijkheid van alle betrokkenen (van beleid tot werkvloer) precies is en het besef dat daartoe partnerorganisaties moeten samenwerken. De regelgeving en de financiering dragen bij tot een universeel recht op toegang tot door de overheid gefinancierde diensten voor opvang en opvoeding van jonge kinderen.

Het Vlaams pedagogisch raamwerk voor kinderopvang van baby's en peuters²² verheldert pedagogische kwaliteit en is een inspiratiebron en een leidraad voor het dagelijkse handelen in de opvanginitiatieven, geeft erkenning aan het werk van de medewerkers in de praktijk en geeft de boodschap aan gezinnen dat ze kunnen rekenen op pedagogische kwaliteit. Dit kader voor pedagogische kwaliteit in de kinderopvang vertrekt vanuit de bijdrage van kinderopvang voor de kinderen, de gezinnen en de samenleving:

- Kinderen zijn actieve en unieke wezens, met elk een eigen ritme, die samen leven en leren met hart, hoofd en handen (holistische kijk). Kinderopvang biedt kinderen rijke ontplooiingskansen op 4 ervaringsgebieden (ik en de ander, communicatie en expressie, lichaam en beweging, verkennen van de wereld) en zorgt dat kinderen zich goed in hun vel voelen doorheen positieve en warme relaties. Daardoor kunnen ze zich emotioneel veilig voelen en aangemoedigd worden om een band met anderen op te bouwen en elkaar te respecteren.

²¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&rid=4](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&rid=4)

²² Zie <https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-05/pedagogische-raamwerk.pdf> en Janssen, J., Daems, M., Declercq, B., Hulpia, H., Van Cleynenbreugel, C., Laevers, F. & Vandenbroeck, M. (2016). MeMoQ Deelrapport 1. Het pedagogische raamwerk. Brussel – Gent – Leuven: Kind & Gezin – UGent – KU Leuven. <https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-05/pedagogische-raamwerk-rapport.pdf>

- Gezinnen zijn de eerste opvoeders die ook in de kinderopvang in hun kracht moeten kunnen blijven staan, respect ervaren voor hun beleving en betekenisverlening en die in de kinderopvang verbinding vinden met andere ouders.
- De samenleving is de context waarbinnen het opvoeden gebeurt, in functie van een duurzame samenleving met respect voor diversiteit, inclusie en democratie. Om dit in de praktijk te brengen is er nood aan reflectieve medewerkers, ondersteuning van medewerkers, leiderschap, het zichtbaar maken van de eigen praktijk door te observeren, te documenteren, samen te evalueren, erover te reflecteren en bij te sturen.

MeMoQ²³ staat voor 'Meten en Monitoren van de kwaliteit in de kinderopvang van baby's en peuters' en is het wetenschappelijk onderbouwd evaluatie-instrument dat werd afgeleid uit dit Vlaams pedagogische raamwerk. Dit instrument heeft als doel de pedagogische kwaliteit op de werkvloer in de kinderopvang te meten, te monitoren en (zelf) te evalueren. Het bekijkt en beoordeelt zes dimensies van pedagogische kwaliteit:

- het welbevinden van de kinderen;
- de betrokkenheid van de kinderen;
- de emotionele ondersteuning van kinderen;
- de educatieve ondersteuning van kinderen;
- hoe wordt vormgegeven aan de omgeving in de kinderopvang (infrastructuur, materiaal, de organisatie, de medewerkers en het aspect tijd);
- hoe wordt omgegaan met de gezinnen en de diversiteit.

Starting Strong²⁴ van de OESO is sinds begin van de jaren 2000 een belangrijke informatiebron rond het verbeteren van ECEC. In het eerste overzicht werden acht belangrijke werven geïdentificeerd:

- een systematische en geïntegreerde benadering van beleidsontwikkeling- en implementatie
- een sterk en gelijk partnerschap met het onderwijssysteem, o.a. rond curriculum en pedagogie;
- een universele benadering rond toegang tot ECEC, met bijzondere aandacht voor kwetsbare kinderen en kinderen met speciale ondersteuningsbehoeften
- een substantiële publieke investering in diensten en infrastructuur
- een participatieve benadering voor kwaliteitsverbetering en -verzekering, ook met het betrekken van gezinnen en de gemeenschap
- gepaste opleiding en arbeidsvoorwaarden voor medewerkers in alle aanbodsvormen
- systematische aandacht voor monitoring en gegevensverzameling
- een stabiel kader en lange-termijn agenda voor onderzoek en evaluatie

Er wordt periodiek voorzien in opvolging van de verbeteringen en trends. De meest recente opvolging van 2021 gaat dieper in op de kwaliteit van de ECEC identificeerde daarbij vijf cruciale hefboomen: (1)

²³ Zie <https://www.vlaanderen.be/publicaties/zelfevaluatie-instrument-memoq-kinderopvang>

²⁴ <https://www.oecd.org/education/school/startingstrong.htm> bevat de eerste aanbevelingen, Starting Strong III: A Quality Toolbox for ECEC is een praktische toolbox om de aanbevelingen rond de kwaliteit in ECEC te verbeteren <https://www.oecd.org/education/school/startingstrongiiiqualitytoolboxforecec.htm>. De meest recent opvolging is starting Strong VI: <https://www.oecd.org/publications/starting-strong-vi-f47a06ae-en.htm>

regelgeving en investering, (2) curriculum en pedagogie, (3) investering in de opleiding van werknemers, (4) monitoring en data en (5) het betrekken van gezinnen en de gemeenschap.

2.2.2 Plaats in een breder netwerk

Geen enkele basisvoorziening met een opvangfunctie kan geïsoleerd werken. Er is altijd en minstens een functionele verbinding met het lokale Huis van het Kind (zie 3). De basisvoorziening behoudt daarbij de autonome werking maar neemt ook actief deel aan het netwerk binnen het Huis van het Kind door actief mogelijkheden tot samenwerking en bijschakeling te gebruiken en aan te bieden.

Daarnaast staat het de basisvoorziening met een opvangfunctie vrij om deel uit te maken van andere lokale of bovenlokale samenwerkingen. Met het oog op de verbreding van aangeboden diensten²⁵ en expertise, in functie van het ontwikkelen van een zorgcontinuüm of in functie van het garanderen van de werking als basisvoorziening kunnen ze zelf functionele verbindingen leggen met andere basisvoorzieningen met een opvangfunctie en/of met een (kleuter)school, thuisbegeleidingsdiensten, verpleegkundige ondersteuning, revalidatiecentra, een MFC, diensten of netwerken die pedagogische en inclusieve coaching aanbieden, enz.

Als basisvoorzieningen met een opvangfunctie onderling kiezen om samen te werken kan dat zowel gebeuren voor de primaire processen (samen efficiënt vraaggericht aanbod realiseren voor kinderen en gezinnen) als voor de secundaire processen (bv. pedagogische en inclusieve ondersteuning delen, efficiëntie verhogen of knowhow delen, administratie, schaalvoordelen creëren).

Samenwerking, al dan niet via het Huis van het Kind, staat altijd ten dienste van de individuele basisvoorzieningen, de kinderen én de ouders. De samenwerking vereist dat men in de basisvoorziening met een opvangfunctie weet waar in het lokale netwerk signalen en vragen van gezinnen gelegd kunnen worden als de voorziening ze zelf niet kan beantwoorden en men weet met welke diensten men kan samenwerken. Het is niet altijd de locatie die zelf alle vragen moet oplossen of beantwoorden, maar via bijschakelen moet men wel de juiste diensten tot bij de ouders brengen.

2.2.3 Van basiskennis tot het bijschakelen van expertise

Elke basisvoorziening heeft minstens een basiskennis over specifieke ondersteuningsnoden en kwetsbare situaties waardoor alle ouders en kinderen zich begrepen en welkom voelen. Er wordt sensitief gereageerd op de bezorgdheden en zorgvragen van de ouders over het kind, de signalen worden erkend en de deur staat voor iedereen open. Tegelijk is ook de nodige basiskennis aanwezig om mogelijke situaties van vertraagde en atypische ontwikkeling of gedragsproblemen te herkennen en de ouders te helpen bij het zoeken naar de gepaste aanpak. De basisvoorziening zorgt dat de begeleiders weinig tot geen handelingsverlegenheid kennen zodat alle vragen gesteld kunnen worden, al wil dat niet zeggen dat alle antwoorden onmiddellijk beschikbaar zijn. De basisvoorzieningen met een opvangfunctie werken ook samen met de trajectondersteuning of -begeleiding van het gezin²⁶.

²⁵ Zie bv ook het proto-type 2 uit het PACE onderzoek: 'een netwerk van kinderdagverblijven dat het reguliere aanbod aanvult met occasionele en flexibele plaatsen', <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

²⁶ Trajectondersteuning en -begeleiding zijn vormen van procesbegeleiding waarbij een persoon en direct betrokkenen actief bijgestaan worden in het verhelderen van hun ondersteuningsbehoeften en in het samenstellen, coördineren en opvolgen van een ondersteuningspakket dat aansluit bij deze noden en bijdraagt aan de kwaliteit van hun leven". Trajectbegeleiding kan bv. nodig zijn bij een specifieke ondersteuningsbehoefte, in het kader van jeugdhulp (cfr. 1G1P) of in situaties van verontrusting.

zie m.b.t. trajectbegeleiding van PMH bv. https://www.vaph.be/sites/default/files/documents/organisatie-en-implementatie-van-trajectbegeleiding-voor-personen-met-een-handicap-vlaanderen-mei/onderzoek_2003-05-xx_studie_zorgtrb_synthese.pdf

Basisvoorzieningen van voldoende schaalgrootte hebben de nodige pedagogische en inclusieve ondersteuning in huis. Kleinere basisvoorzieningen doen beroep op de lokale gemeenschap van bijschakelbare diensten, gebruiken hun functionele verbinding met het Huis van het Kind en halen de expertise via het lokale of landelijke netwerk waar ze als basisvoorziening bij aangesloten zijn. Deze diensten en netwerken staan de basisvoorzieningen bij in het vervullen van hun taken. De basisvoorzieningen behouden de verantwoordelijkheid over de eigen taken en opdrachten en schuiven ze dus niet af op de gespecialiseerde voorzieningen.

Als er specifieke expertise bij de opvangfunctie noodzakelijk is om een antwoord te bieden op de zorgvragen van het gezin en/of het kind, weet de basisvoorziening op welke manier er kan bijgeschakeld worden. Bijschakelen kan op verschillende niveaus en kan vanuit zowel lokaal als bovenlokaal niveau.

- Bijschakelen in functie van ontwikkeling van bijkomende specifieke kennis en expertise om de werking van de basisvoorziening inclusief vorm te geven, om de sensitiviteit te ontwikkelen bij de medewerkers om mogelijke zorgnoden op te pikken of om aan nood- en vraagverduidelijking te werken. Dit kan gebeuren via ervaringsdeskundigen, vormingen, outreach, pedagogische begeleidingsdiensten, tijdelijk betrekken van externe expertise, enz. In de basisvoorziening is er een beleid om deze binnengebrachte kennis en expertise te verduurzamen naar de toekomst.
- Tijdelijk bijschakelen in functie van het kind en zijn omgeving gebeurt wanneer er specifieke expertise en inbreng nodig is bij een individuele vraag. Gedurende een korte periode werkt er een dienst dan samen om de basisvoorziening te versterken om nadien sterk genoeg te staan voor dit gezin en dit kind met een specifieke zorgvraag. Dit kan gebeuren bv. via het bijschakelen van mobiele begeleiding vanuit diensten met specifieke expertise op het vlak van zorg of kwetsbaarheid. Van de basisvoorziening wordt verwacht dat ze een beleid hanteren naar het verduurzamen van deze kennis en expertise in functie van een inclusiever beleid naar alle gezinnen en kinderen met specifieke ondersteuningsnoden of kwetsbaarheid.
- Langdurig bijschakelen in functie van het kind gebeurt wanneer de basisvoorziening nood heeft aan extra handen om ook de specifieke zorg te kunnen bieden. De basisvoorziening heeft dan nood aan continue inbreng van specifieke expertise of handelingen die ze als basisvoorziening niet zelf kunnen aanbieden. Dit kan gebeuren via het bijschakelen van gespecialiseerde handen, van verpleegkundige ondersteuning, van therapie (bv ergotherapie, logopedie, kinesithérapie,...) of van diensten met specifieke expertise.

2.2.4 Flexibele opvangplannen op maat van het gezin en het kind

Opvangplannen op maat weerspiegelen de noden van het gezin, maar moeten zeker ook rekening houden met de draagkracht van het kind en de werkbaarheid in de voorziening en zijn medewerkers.

Opvangplannen op maat zijn vlot(ter) aanpasbare opvangafspraken tussen de basisvoorzieningen met een opvangfunctie en de ouders voor de nood- en occasionele opvang, gedeeltelijke en wisselende opvang, ruimere openingsuren (bv. in functie van ploegenarbeid) en voltijdse intensieve opvang die een gezin nodig heeft. Het nodige maatwerk kan voor een gezin over de tijd heen nodig blijven en evolueren, maar kan ook een opstap zijn naar vastere opvangsequenties. Een vertrouwde omgeving, gezichten en routines in de basisvoorziening met een opvangfunctie werkt voor kinderen als een stabiliserende factor in wijzigende of wisselende leef- en werksituaties van ouders, ook al zijn ze daar op onregelmatige tijdstippen aanwezig.

Een continuüm rond het delen van zorg voor kinderen en vlot aanpasbare opvangplannen op maat geven een antwoord op de toenemende flexibiliteit die ouders nodig hebben door flexibeler werkvormen, tijdelijke contracten, wekelijks wisselende uurroosters, ploegenarbeid, combinatie met informele zorg, co-ouderschap, enz. Ook in het kader van inclusief werken is flexibiliteit nodig om voor kinderen met zorgnoden om de volledige puzzel van therapie en onderzoeken te kunnen leggen. Flexibele opvangplannen zijn ook belangrijk voor kwetsbare gezinnen omdat zij vaak minder stabiele gezins- en werksituaties hebben of nog stappen moeten zetten richting werk met opleidingen en sollicitaties. Vlotter inspelen op de diverse behoeften van kinderen en situaties van gezinnen is noodzakelijk voor kwetsbare gezinnen om zonder grote (fysieke, sociale en financiële) drempels gebruik te maken van het opvangaanbod²⁷.

Het gevraagde maatwerk wordt altijd begrensd door de draagkracht en het welzijn van het kind en door de werkbaarheid voor de basisvoorzieningen en de medewerkers. Er moeten op dat vlak concrete afspraken gemaakt worden tussen de ouders en de voorziening.

Meer flexibiliteit in de opvangplannen vereist voor de basisvoorzieningen met een opvangfunctie een goede en stabiele basisfinanciering die niet prestatiegebonden is (zie 2.3). Dit moet het voor de basisvoorzieningen én de ouders mogelijk maken om gepaste flexibele opvangafspraken te maken. In de praktijk zal er ook werk gemaakt moeten worden van planningsinstrumenten op lokaal niveau en op niveau van de basisvoorzieningen om dit te realiseren. Bestaande goede praktijken breed delen en verder ontwikkelen, is daarin een eerste stap.

2.2.5 Beroepenveld

Om de pedagogische en sociale functies van een georganiseerde groeiplek te realiseren, zijn op de werkvloer verschillende competenties nodig en aanwezig. Het gaat niet enkel over het verlenen van fysieke zorg maar ook over voldoende sensitiviteit, pedagogische vaardigheden en vaardigheden om meer inclusief te werken, zowel voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte als voor kwetsbare kinderen én om een proactieve en rol op te nemen in een vroeg en nabij geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid.

Een basisvoorziening met opvangfunctie is op te bouwen vanuit een team van medewerkers met een waaier aan talenten, competenties en functies die aanwezig en inzetbaar zijn, gaande van kinderbegeleiders tot coaches op de werkvloer voor de ondersteuning van inclusie en pedagogische vaardigheden²⁸, van inhoudelijk dan wel logistiek ondersteunende tot leidinggevende functies. Deze functies variëren inzake kwalificatiegraad van niveau 3 tot minstens niveau 6 van het Europees kwalificatiekader²⁹. Al deze functies moeten binnen de basisvoorziening met een opvangfunctie gegarandeerd worden binnen het differentiële kader rond de inzet van medewerkers en competenties in de voorziening (zie 2.4). Een beroepenveld creëren impliceert ook het organiseren van een leerladder met een opleidingsonderdelen op verschillende niveaus (secundair onderwijs – HBO5 – bachelor) voor de initiële opleidingen en een divers aanbod voor gerichte post-initiële opleidingen, bijscholing en intervisie. Het creëren van een beroepenveld biedt mogelijkheden om medewerkers ook te laten doorgroeien naar

²⁷ In die optiek werkt het vandaag bestaande principe van 'opvang bestellen is opvang betalen', -gecombineerd met een subsidiesysteem dat sterk afhangt van wel of niet aanwezigheid van kinderen, erg contraproductief. Het optimaliseert wellicht deels het effectieve gebruik van de opvangplaatsen, maar het dwingt ouders én kinderen tot een strakke vooruitplanning en gedwongen gebruik van opvang, als de kinderopvangvoorziening daar zelf geen financieel risico wil door lopen. Dat zorgt voor een opvangdrempel voor financieel kwetsbare gezinnen.

²⁸ Zie voor meer informatie <https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-09/basiscompetenties-kinderbegeleider.pdf> en [Vlaamse kwalificatiestructuur kinderbegeleider baby's en peuters](#)

²⁹ Zie voor meer informatie <https://europa.eu/europass/nl/european-qualifications-framework-eqf>

andere functies binnen de basisvoorziening via bijkomende opleidingen na de initiële scholing en/of via training op de werkvloer³⁰.

Wanneer de schaalgrootte van de locatie als basisvoorziening te beperkt is om bepaalde functies zelf aan te werven en in te zetten, moeten deze functies over meerdere locaties heen effectief en voldoende betekenisvol georganiseerd en ingezet worden. Zo moeten bijvoorbeeld pedagogisch medewerkers of inclusiecoaches voldoende en betekenisvol effectief op de werkvloer aanwezig zijn en het pedagogische en inclusieve werk van kinderbegeleiders inspireren, intensief begeleiden en waar nodig versterken.

2.2.6 Duurzame organisatievormen

De organisatie van een basisvoorziening met een opvangfunctie gebeurt met voldoende professionaliteit en beleidsvoerend vermogen om draagkracht en duurzaamheid te realiseren zowel inzake het aanbod van opvang op maat van kinderen en gezinnen (de primaire processen) als op organisatorisch vlak (de secundaire processen). Dit moet zorgen voor meer schaafefficiëntie. In het huidige, diverse werkveld van kinderopvanginitiatieven (al dan niet opererend onder een grotere organisatie) is dat nog niet overal gerealiseerd.

Er is voldoende beleidsvoerend vermogen en organisatorische daadkracht wanneer de verschillende rollen en functies in de organisatie volwaardig worden opgenomen en worden gegarandeerd. De functies van organisator van de opvang, operationeel verantwoordelijke en kinderbegeleider zijn bijgevolg niet in éénzelfde persoon verenigbaar. De functies worden onderscheiden in minstens (1) een sturende kracht voor de organisatie van de administratieve, financiële, organisatorische processen, de uitbating en de infrastructurele aspecten, (2) een verantwoordelijke die dagelijks op de werkvloer de werking en de medewerkers aanstuurt en opvolgt, (3) medewerkers die in directe (pedagogische) interactie staan met de kinderen en met de ouders en eventueel (4) de medewerkers die zorgen voor de ondersteunende en logistieke processen. De financiering van de basisvoorzieningen met een opvangfunctie moet deze verschillende lagen van functioneren in de toekomst garanderen (zie 2.3).

De uitdaging is om dit concreet vorm te geven zonder de diversiteit in het huidige kinderopvanglandschap te vervangen door een one-size-fits-all model, met slechts één type basisvoorziening dat opvang aanbiedt. Het huidige kinderopvanglandschap is zeer divers, met kleine en grote aanbieders, al dan niet werkend via een grotere koepelorganisatie. Diversiteit in het aanbod is nodig om een voldoende aanbod te creëren dat ook aangepast is aan de lokale vraag en context. Denken we daarbij bv. aan verschillen tussen stad en platteland op het vlak van schaal en nabijheid. Toch moet ook vastgesteld worden dat niet alle bestaande organisatievormen in hun huidige vorm geschikt zijn om een plaats op te nemen in een vroeg en nabij geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid (bv op het vlak van kennis en expertise uitbouwen, creatie van een beroepenveld, opbouwen van beleidsvoerend vermogen).

Die twee elementen met elkaar verzoenen vraagt dat er nagedacht wordt over verschillende mogelijke organisatiemodellen die de huidige opvanginitiatieven laat doorontwikkelen tot echte basisvoorzieningen. Er zijn daarbij meerdere modellen denkbaar waarbij een basisvoorziening het aanbod op maat van kinderen en gezinnen nabij realiseert, via inbedding in een lokaal netwerk of via samenwerkingsverbanden, en waarbij de organisatorische processen via lokale, bovenlokale of landelijke samenwerking worden gerealiseerd in functie van meer professionaliteit en beleidsvoerend vermogen. Een oefening rond deze duurzame organisatievormen moet starten met het uitwerken van een aantal

³⁰ Zie voor meer informatie en inspiratie: <https://vbjk.be/storage/files/fbcf0f1fa62d-4751-87cd-8a9869abd522/report-transforming-ecec-centers-and-primary-schools-in-professional-learning-communities.pdf>

mogelijke modellen of prototypes van organisatievormen via een participatief traject op Vlaams niveau³¹ met stakeholders die de huidige diversiteit in organisatievormen weerspiegelen (zoals vertegenwoordigers van koepels en netwerken, grote en kleine initiatiefnemers en werknemers) samen met experts o.a. op het vlak van organisatiekunde, sociale innovatie en sociaal ondernemerschap. Deze prototypes stellen het realiseren van de doelstellingen van groeiplek en de basisvoorzieningen voorop, samen met de leef- en werkbaarheid van de basisvoorzieningen zelf. Er moeten prototypes zijn voor verschillende lokale contexten (bv kleine gemeenten versus stad, rekening houdend met het reeds aanwezige lokale aanbod, ...).

Welk prototype het beste afgestemd is en in de praktijk wordt toegepast in een concrete lokale situatie, zal telkens bekeken moeten worden op niveau van het Huis van het Kind, in overleg met de lokale initiatieven voor opvang.

2.2.7 Innovatief en sociaal ondernemen

Iedere organisator van een basisvoorziening met een opvangfunctie zet zich mee in om de maatschappelijke doelstelling van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid te realiseren via maatschappelijk verantwoord ondernemen en sociaal ondernemerschap. Het Initiatief voor sociaal ondernemerschap (Social Business Initiative³²) van de Europese Commissie biedt de interessante handvaten om dat te concretiseren.

Onder sociale ondernemingen verstaat de Europese Commissie ondernemingen “die hun commerciële activiteiten baseren op een sociale of maatschappelijke doelstelling van algemeen belang, hetgeen zich vaak vertaalt in een hoge mate van sociale innovatie, die het grootste deel van de winst weer in de verwezenlijking van dit sociale doel investeren, die in hun organisatie of eigendomsstructuur een afspiegeling zijn van hun missie en daarin stoelen op democratische of participatiebeginselen, of zijn gericht op sociale rechtvaardigheid.”

In de dagelijkse praktijk vinden we vandaag al verschillende inspirerende opvanginitiatieven terug die gerealiseerd worden via sociaal ondernemerschap en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ze tonen aan dat via deze manier van ondernemen ingespeeld kan worden op lokale en specifieke opvangnaden. De centrale overheid versterkt de inzet op deze vorm van ondernemen om de maatschappelijke doelstelling van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid te realiseren.

2.3 FINANCIERING VAN EEN GELIJK SPEELVELD

Alleen via het realiseren van een gelijk speelveld voor de ouders én voor de organisatoren van basisvoorzieningen met een opvangfunctie kan men ieder kind en ieder gezin gelijke diensten en degelijke kwaliteit aanbieden. Een gelijk financieel speelveld met 100% inkomensgerelateerde tarieven (IKT) voor alle gezinnen is daarbij het absolute uitgangspunt, met een gelijk financieel speelveld voor alle aanbieders als consequentie. Dit laat ook toe om de loon- en arbeidsvoorwaarden voor medewerkers in een gelijk speelveld te organiseren.

Alle basisvoorzieningen met een opvangfunctie worden op gelijke wijze en voldoende gefinancierd. De financiering van de basisvoorzieningen met een opvangfunctie wordt afgeleid uit de taken en verantwoordelijkheden die ze hebben met het oog op geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Ze

³¹ Deze oefening op centraal niveau maken, geeft de verschillende types van bestaande aanbieders een gelijkwaardige positie in dit proces, benut de kans om meerdere expertises te betrekken en zorgt ervoor dat de beleidsdoelstellingen eenvormig bewaakt worden en primeren op particuliere belangen.

³² Zie bv. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité Van de Regio's. Initiatief voor sociaal ondernemerschap, Bouwen aan een gezonde leefomgeving voor sociale ondernemingen in een kader van sociale economie en innovatie (2011). [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0682_/com_com\(2011\)0682_nl.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0682_/com_com(2011)0682_nl.pdf)

beschikken daarvoor over een stabiele, voorspelbare en niet-prestatieafhankelijke basisfinanciering. Dat houdt concreet onder meer in dat het huidige systeem met financieringstrappen verlaten wordt.

2.3.1 Gelijk speelveld voor gezinnen: 100% toepassing van het IKT

Een basisvoorziening is voor alle kinderen en gezinnen toegankelijk, ook inzake betaalbaarheid. De samenleving draagt bij aan de kostprijs van opvang van kinderen, vanuit de taak van de overheid om mee zorg te dragen voor jonge kinderen. Tegelijk verwachten we ook een bijdrage van de ouders zelf, o.a. vanuit de keuzemogelijkheden die ouders krijgen om zelf te zorgen voor hun kind dan wel de zorg voor hun kind te delen³³.

De toegang tot de opvang wordt voor elk gezin mee gefinancierd en gegarandeerd via inkomensafhankelijke opvangtarieven in iedere basisvoorziening met een opvangfunctie.

Inkomensafhankelijke tarieven laten alle gezinnen in verhouding tot hun financiële draagkracht bijdragen aan de effectieve kostprijs van de organisatie van opvang en aan het budget dat nodig is om kinderopvang leefbaar en kwaliteitsvol te organiseren voor elk kind en elk gezin. Van de sterkere schouders wordt dus verwacht dat ze zelf een groter deel van de effectieve kostprijs van de opvang dragen. Voor zeer kwetsbare groepen is opvang aan nultarief mogelijk en verantwoord.

De uitwerking van de voorwaarden en modaliteiten, voor de toepassing van deze basisprincipes voor de tarifiering, vraagt verder overleg en technische concretisering. Er gaat ook aandacht naar de mogelijkheden om de tarifiering automatisch te berekenen, in het bijzonder voor kwetsbare groepen³⁴. Een nieuwe tarifiering voor de gezinnen en voor de overheid wordt ex-ante minstens geëvalueerd via een verdelingsimpactanalyse (Distributional Impact Assessment³⁵).

Een belangrijk principe is dat alle opvang eenzelfde tarifiering hanteert. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de automatische berekening van opvangtarieven en toekenning van eventuele sociale tarieven, bijvoorbeeld met gegevens die al beschikbaar zijn via het Groeipakket en op basis van rechten die daarin toegekend worden (bv. sociale tarieven voor wie recht heeft een sociale toeslag, zorgtoeslag of schooltoeslag), aan de verschillen in tarifiering nu tussen reguliere opvang en via een MFC en aan de mogelijkheden om wegens sociale redenen een lager tarief toe te kennen dan uit de automatische berekening blijkt.

De consequentie van 100% IKT is dat de huidige kinderopvangtoeslag binnen het groeipakket, specifiek voor ouders die opvang met vrije prijs gebruiken, niet meer van toepassing zal zijn.

Er is ook reflectie nodig over de huidige federale fiscale aftrek van kosten voor kinderopvang. Een fiscaal voordeel via het aanslagbiljet twee jaar na de gemaakte uitgaven wordt, in het bijzonder voor financieel kwetsbare groepen, wellicht effectiever ingezet via een directe beperking van de kosten voor de ouders.

³³ Hierbij wijkt het opvangen van jonge kinderen tot de leeftijd van 3 jaar af van het kleuteronderwijs en het leerplichtonderwijs. Met uitzondering van de maximumfactuur wordt dat kosteloos aangeboden omdat de overheid de deelname verwacht of verplicht.

³⁴ De huidige organisatie van het sociale tarifiering voor kwetsbare gezinnen door het OCMW en via een sociaal onderzoek vergroot de drempel naar de opvang of zorgt ervoor dat ze hun recht of een lager tarief niet of met vertraging realiseren.

³⁵ Distributional Impact Assessment (DIA) verwijst naar de analyses, veelal kwantitatief van aard, die de verdelingseffecten van beleidsmaatregelen op de populatie bestuderen. Ze verduidelijken hoe de impact van een maatregel verschilt voor verschillende groepen in de populatie. Het is belangrijk om te vermelden dat het altijd schattingen zijn van de effectieve verdelingseffecten. Zie hiervoor bijvoorbeeld European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Bazoli, N., Burlacu, S., Florio, C., et al. (2022). Study on distributional impact assessment, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/511644>, en de mogelijkheden die gecreëerd worden via BELMOD, <https://socialsecurity.belgium.be/nl/sociaal-beleid-mee-vorm-geven/belmod-project>

We verlaten ook expliciet het ‘bestellen-is-betalen’ principe. Door te werken met flexibeler opvangafspraken, sterker inzetten op tijdelijke en occasionele opvang via het bemiddeling via het Huis van het Kind (zie 3) en een stevige basisfinanciering die niet langer op prestaties gebaseerd is, halen we deze drempel voor opvanggebruik bij de ouders weg.

2.3.2 Gelijk speelveld voor alle basisvoorzieningen met opvangfunctie

De taken en verantwoordelijkheden die de basisvoorzieningen met een opvangfunctie hebben in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid (zie 2.1) zijn enkel uitvoerbaar met een voldoende, stabiele, voorspelbare en niet-prestatieafhankelijke financiering.

Om de dienstverlening van de basisvoorzieningen met opvangfunctie aan elk gezin en kind te garanderen voorziet de Vlaamse overheid een toereikend globaal budget voor een behoeftedekkend aanbod op basis van het totaal aantal kinderen, het aantal benodigde opvangplaatsen en de effectieve kostprijs van de opvang en ondersteuning voor de overheid (d.i. de effectieve kostprijs van het aanbod voor de lonen, infrastructuur en werking van de basisvoorziening min de inkomensgerelateerde ouderbijdragen).

Op het vlak van **centrale programmatie** wordt het globale budget geografisch verdeeld volgens het aantal kinderen. Het is nog te bepalen of dat bekeken wordt op niveau van de gemeentes, de eerstelijnszones of de zorgregio's. Er moet bijkomend ook rekening gehouden worden met specifieke gezins- en kindkenmerken zoals verschillende vormen van kwetsbaarheid (bv. financieel, sociaal, psychisch) of kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte (al dan niet met een zorgtoeslag in het Groeipakket). Voor die specifieke situaties moet een aparte financieringsregeling uitgewerkt worden voor de basisvoorzieningen met een opvangfunctie die rekening houdt met de bijkomende personeelsinzet en werkingsmiddelen die nodig zijn om dat te faciliteren.

Dit impliceert op het niveau van de Vlaamse overheid een vorm van programmatie en financiering die eenzelfde, toereikend en kwalitatief basisrecht voor elk kind en elk gezin garandeert. Er kunnen daarvoor ook middelen samengebracht worden uit verschillende financieringsstromen binnen en buiten het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin³⁶.

De **individuele basisvoorzieningen met een opvangfunctie** ontvangen van de Vlaamse overheid een financiering die toelaat om te werken volgens de Vroeg en Nabij-principes. Die financiering is voorspelbaar en voldoende stabiel om de continuïteit van de werking te garanderen. Dit moet vermijden dat individuele basisvoorzieningen met een opvangfunctie onder druk worden gezet om méér kinderen op te vangen dan verantwoord in functie van kwaliteit en draagkracht, om hun werking en voldoende inkomen van de medewerkers te kunnen financieren.

De financiering van de basisvoorziening met opvangfunctie dekt de kosten die verbonden zijn aan het realiseren van de doelen van de kwaliteitsvolle basiswerking, zoals kosten voor infrastructuur, lonen van voldoende en gekwalificeerde medewerkers op de werkvloer met diverse competenties in een beroepenveld, algemene en specifieke werkingskosten (administratie, IT, energie), de inpassing in een breder lokaal netwerk o.a. in functie van bijschakeling en kindvrije werkuren voor permanente versterking van kennis en competenties van de medewerkers en pedagogische en inclusieve coaching van het team.

Naar analogie met het basisonderwijs worden voorzieningen gefinancierd op basis van het aantal aangeboden en ingevulde plaatsen in de basisvoorziening met een opvangfunctie. Voldoende stabiliteit en voorspelbaarheid wordt geboden via een vork van gemiddeld aantal aangeboden en ingevulde plaatsen

³⁶ Bv de kinderopvangpremie van VDAB voor de werkzoekenden die een opleiding volgen, ondersteuning van inclusieve opvang in de gewone basisvoorzieningen met een opvangfunctie via middelen van het VAPH, ...

over een periode van enkele jaren. De administratieve lasten worden voor iedereen beperkt gehouden. Het is niet de bedoeling om een intensieve tijdsregistratie voor ieder gesprek of doorschakeling te organiseren.

De financiering van de basisvoorziening maakt ook middelen en uren vrij voor participatie in en via het lokale netwerk van het Huis van het Kind (zie 3). De financiering zorgt dus ook voor de werking van het (lokale) netwerk waar de basisvoorziening deel van uitmaakt. Dit leidt in de praktijk tot een financiering van de gedeelde inzet voor de ondersteuning van de zorgvragen en zorgpuzzels van gezinnen en kinderen via enerzijds de basisvoorzieningen en de andere leden van het netwerk en anderzijds de financiering van het Huis van het Kind (zie ook 3.2).

De financiering van de basisvoorziening met opvangfunctie wordt uitgebreid met specifieke bijkomende financieringsstromen voor de opvang en zorg voor kinderen uit kwetsbare gezinnen en voor kinderen met specifieke zorg- en ondersteuningsnoden. Een bijkomende financiële ondersteuning is afgestemd op een individuele case, de inzet van personen met bijzondere expertises, aangepaste materialen en aangepaste barema's voor specialistische begeleiders die overeenstemmen met de bijkomende kwalificaties (zie ook Beroepenveld). Er wordt daarvoor maximaal gestreefd naar hergebruik van bestaande gegevens en evaluaties rond zorgnoden of kwetsbaarheid van een kind, bijvoorbeeld uit dossiers van het VAPH en het Groeipakket. Enkel de strikt noodzakelijke gegevens worden gedeeld met de voorzieningen om de privacy van de kinderen en gezinnen te garanderen.

De financiering van basisvoorzieningen zelf en van de samenwerking met andere diensten en voorzieningen kan geenszins bestaan uit persoonsvolgende financiering. Persoonsvolgende financiering als uitgangspunt geeft onvoldoende garanties op stabiliteit, beschikbaarheid, kwaliteit, duurzaamheid en continuïteit van de basiswerking van een basisvoorziening met een opvangfunctie en de netwerken waarin ze participeren, zowel voor de organisatoren als voor hun medewerkers. Persoonsvolgende financiering leidt ook tot minder keuzevrijheid en meer ongelijkheid aan de kant van de ouders.

2.4 STERK MEDEWERKERSBELEID VOOR EEN STERKE BASISVOORZIENING

De basisvoorzieningen met een opvangfunctie kunnen enkel de vereiste basiskwaliteit aanbieden met voldoende en competent personeel. Dat is te realiseren met een strategisch medewerkersbeleid met voldoende omkadering en inzet op instroom-, doorstroom en retentie³⁷. We erkennen voor het hele beroepenveld het belang van de competenties die nodig zijn in de basisvoorzieningen met een opvangfunctie en het belang van duurzame en volwaardige statuten.

2.4.1 Voldoende handen op de werkvloer

Het vervullen van de zeven B's als basisvoorziening (zie 1.3) én het inschakelen van de huidige kinderopvanginitiatieven in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid werkt enkel met voldoende handen op de werkvloer. Wanneer er te weinig handen op de werkvloer aanwezig zijn, zet dat de kwaliteit van de dienstverlening die nodig is voor de kinderen en de ouders én het werkbaar werk van de medewerkers onder druk.

³⁷ Zie bv. ook Europese Commissie, Directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, Early childhood education and care : how to recruit, train and motivate well-qualified staff : final report, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043> en European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Monitoring the quality of early childhood education and care : complementing the 2014 ECEC quality framework proposal with indicators : recommendations from ECEC experts, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/99057>

De inzet van teams met diverse competenties én het herbekijken van het aantal kinderen dat opgevangen kan worden met de aanwezige competenties en handen op de werkvloer vormen het uitgangspunt. Er is daarbij differentiatie nodig rond enerzijds de leeftijd van de kinderen en anderzijds de specifieke ondersteuningsnoden of kwetsbaarheid van de kinderen in de basisvoorziening om voluit inclusief te werken. Het benodigde aantal begeleiders in verschillende functies van het beroepenveld voor de basisvoorzieningen met een opvangfunctie moet nog uitgewerkt worden, onder andere op basis van (praktijkgerichte) wetenschappelijke inzichten³⁸ en internationale goede praktijken. Dit gebeurt ook in samenspraak met vertegenwoordigers van verschillende types basisvoorzieningen met een opvangfunctie.

Duidelijk is in elk geval dat het minimaal vereiste aantal handen op de werkvloer van de kinderopvang vandaag veel te beperkt is en niet bijdraagt aan een kwaliteitsvolle dienstverlening voor de kinderen en de gezinnen en aan haalbaar en werkbaar werk voor de medewerkers.

2.4.2 Gelijke statuten voor gelijk werk en competenties

Alle basisvoorzieningen met een opvangfunctie laten opereren in een gelijk speelveld wil ook zeggen dat voor gelijk werk en gelijke competenties over de hele sector ook gelijke, duurzame en volwaardige statuten en verloningen voorzien worden. Er wordt een beroepenveld gecreëerd dat in alle basisvoorzieningen met een opvangfunctie leidt tot een aangepaste functieclassificatie en toepasselijke loonbarema's.

2.4.3 Versterken en diversifiëren van opleidingen en vaardigheden

Iedereen die werkzaam is in de basisvoorziening en die werkt met de ouders of kinderen moet over de nodige basisvaardigheden beschikken³⁹, niet enkel voor de fysieke zorg van kinderen, maar zeker ook de nodige pedagogische vaardigheden⁴⁰.

Om de huidige kinderopvang volwaardig en kwaliteitsvol deel te laten uitmaken van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid zijn bijkomende initiatieven noodzakelijk om de competenties van de medewerkers te verbreden en periodiek te actualiseren, onder meer door de bestaande opleidingen en curricula op dat punt te evalueren en waar nodig aan te passen. Het creëren van een beroepenveld vereist afgestemde opleidingsonderdelen op verschillende niveaus van secundair onderwijs, HBO5 en bachelor tot de post-initiële opleidingen en bijscholingen.

Er worden ook bijkomende inspanningen geleverd op het vlak van (post-initiële) opleidingen, begeleiding en competentieversterking op de werkvloer en intervisie. Dit is nodig om de kwaliteit van de werking van de basisvoorziening met een opvangfunctie over de tijd te garanderen. Dit kan enkel indien in de financiering en in de organisatie van de basisvoorzieningen met opvangfunctie, ook de nodige ruimte wordt gecreëerd voor kindvrije werkuren voor medewerkers.

³⁸ Er bestaat enkel onderzoek naar de invloed van de ratio op de kwaliteit. Onderzoek over dé meest wenselijke ratio is niet beschikbaar omdat ook factoren als de leeftijd van kind, de groepsgrootte, de kwalificaties van het personeel, leiderschap enz. een rol spelen. Zie bv. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Guio, A., Frazer, H., Marlier, E., Study on the economic implementing framework of a possible EU child guarantee scheme including its financial foundation : final report, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/398365>.

³⁹ De 15 beroepscompetenties kinderbegeleider baby's en peuters zijn opgenomen in de formele Vlaamse kwalificatiestructuur. Deze 15 competenties moeten verworven zijn na de opleiding ter zake in elke onderwijssetting die opleidt tot de kwalificatie kinderbegeleider (7de jaar BDO, CVO, Syntra) https://app.akov.be/pls/pakov/f?p=VLAAMSE_KWALIFICATIESTRUCTUUR:BEROEPSKWALIFICATIE:::1020:P1020_BK_DOSSIER_ID,P1020_HEEFT_DEEL_KWALIFICATIES:461,NEE

⁴⁰ Zie hiervoor bv.: Peeters, J.; Sharmahd, J.; Budginaitė I., 'Professionalisation of Childcare Assistants in Early Childhood Education and Care (ECEC): Pathways towards Qualification', NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. doi: 10.2766/898530 <https://vbjk.be/nl/projecten/neset-ii>

2.4.4 Werkbaar, aantrekkelijk en duurzaam werk

De financiering en organisatie van de basisvoorzieningen met een opvangfunctie moet instaan voor werkbaar, aantrekkelijk en duurzaam werk voor alle medewerkers, de leidinggevenden en de organisatoren.

Werkbare jobs in de basisvoorzieningen met een opvangfunctie houden in dat het aantal medewerkers toereikend is voor het aantal aanwezige kinderen, door voldoende hands-on ondersteuning op de werkvloer, voor samenwerking en bijschakeling met andere partners en voor kindvrije uren met mogelijkheden tot intervisie, teambuilding, opleiding en vorming, ... Zowel wie nu reeds in de kinderopvang werkt als wie nieuw in de kinderopvang aan de slag gaat, moet hier kunnen op rekenen en gebruik van kunnen maken.

Het instroom-, doorstroom- en retentiebeleid in de basisvoorzieningen met een opvangfunctie wordt kwalitatief versterkt met een dynamisch competentiebeleid en een gelijk speelveld inzake statuut, loon- en arbeidsvoorwaarden voor de medewerkers.

3 HET HUIS VAN HET KIND ALS SPIL

Om de huidige kinderopvanginitiatieven te laten doorgroeien tot basisvoorzieningen met een opvangfunctie die mee het geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid realiseren, kunnen de voorzieningen niet geïsoleerd werken. Ze moeten deel uitmaken van een netwerk dat geïntegreerd dienstverlening en ondersteuning nabij de gezinnen, kinderen en jongeren ontwikkelt. De bestaande Huizen van het Kind, die als netwerk nu al lokaal en nabij de gezinnen werken, hebben het potentieel om de basisvoorzieningen met een opvangfunctie een plaats te geven in hun netwerk en daarbij bovendien de eigen werking te versterken. Het is dus niet nodig een volledig nieuwe structuur uit te bouwen. Dat is interessant omdat het Huis van het Kind nabij de gezinnen aanwezig is en nu al door veel ouders gekend is.

Het Huis van het Kind moet voor het delen van zorg en ondersteuning binnen een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid verschillende functies vervullen: voor de ouders en de kinderen, voor de basisvoorzieningen (zonder of met een opvangfunctie) en voor de meer specialistische (bovenlokale) diensten.

De gezinnen plukken de baten van het netwerk van basisvoorzieningen en de samenwerkingen. Ze vinden er informatie rond het delen van zorg en ondersteuning op vraag en op maat. Via een outreachende en responsieve houding van de medewerkers van het Huis van het Kind en het netwerk wordt waar nodig aan nood- en vraagverduidelijking gewerkt.

De basisvoorzieningen met een opvangfunctie kunnen via het Huis van het Kind de eigen dienstverlening versterken en bijschakelen met de expertise die vanuit het (boven)lokale netwerk beschikbaar is.

De specialistische diensten vinden via het Huis van het Kind een lokaal netwerk van basisvoorzieningen waarmee samengewerkt kan worden en kunnen zo hun taken meer lokaal vorm geven.

Deze combinatie van functies maakt van het Huis van het Kind ook zelf een basisvoorziening (zie 1.3) en laat hen toe een eigen dienstenaanbod ontwikkelen, afgestemd op lokale noden.

Het Huis van het Kind wordt dan dé spil van het model van proportioneel universalisme in het kader van geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid waarbij gezinnen en kinderen ondersteund worden rond alles wat te maken heeft met opvang maar ook met opgroeien, opvoeden en (specifieke) zorgen. **Ieder Huis van het Kind moet in de toekomst, naast de taken als adviesverlening en lokaal overleg, ook doorontwikkelen tot een volwaardig en operationeel lokaal netwerk dat de groeiplek van een kind ondersteunt, in het bijzonder in samenwerking met de basisvoorzieningen met een opvangfunctie.**

Deze concepttekst beperkt zich tot het functioneren van het Huis van het Kind wat betreft het verbeteren van het delen van zorg met de basisvoorzieningen met een opvangfunctie binnen een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. De tekst gaat niet in op de algemene en concrete organisatie en werkingsprincipes van het volledige Huis van het Kind, noch op de rechtspositie ervan. Dat moet bekeken worden in een breder kader, samen met de andere opdrachten die het Huis van het Kind heeft of krijgt in de toekomst. De resultaten van het lopende evaluatieonderzoek Huizen van het Kind door het Agentschap Opgroeien, en de aanbevelingen die hieruit voortkomen voor een verdere concretisering naar een Huis van het Kind 2.0, worden een interessant vertrekpunt.

3.1 TAKEN ROND HET DELEN VAN ZORG

Het Huis van het Kind moet ook het delen van zorg binnen een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid faciliteren en richt zich daarbij zowel op de ouders en kinderen als op de lokale basisvoorzieningen met een opvangfunctie en de specialistische (bovenlokale) diensten. Volgende elementen en taken zullen belangrijk zijn om dat in de praktijk ook effectief te realiseren.

3.1.1 Laagdrempelig onthalen en informeren

Het Huis van het Kind moet op één of meerdere plaatsen zichtbaar en fysiek aanspreekbaar zijn voor alle gezinnen en kinderen. Een website die enkel informatie bundelt of een telefonisch loket volstaan niet, zeker niet als men alle gezinnen wil bereiken.

Het Huis van het Kind vervult een brede informatie- en loketfunctie over vragen, zorgen en behoeften rond (het delen van) zorg voor alle kinderen. De vragen kunnen gaan over de mogelijkheden om als (werkende) ouder de zorg voor kinderen zelf te kunnen opnemen, het delen van zorg op dagelijkse, wisselende of occasionele basis, over inclusieve opvang, over het gebruik van noodopvang, vragen over de stap naar school en buitenschoolse opvang en activiteiten, administratieve vragen rond opvang, ... Er wordt actief geluisterd naar elke vraag van een gezin en men zoekt naar passende antwoorden en oplossingen⁴¹. Men schakelt waar nodig de partners in het netwerk in. Dit impliceert dat in het Huis van het Kind de nodige kennis van de sociale kaart op het thema van algemene en meer specialistische ondersteuning van gezinnen en kinderen aanwezig is.

Het Huis van het Kind is ook een huis met veel kamers (lees: partners), waar een gezin kan binnenwandelen en op ontdekking gaan. Er is een aanbod te vinden van generalistisch tot specialistisch, zodat alle ouders zich welkom voelen en antwoorden kunnen vinden. In of via het Huis van het Kind wordt ook eigen aanbod ontwikkeld voor de gezinnen als zichtbare dienstverlening (als bv. informatiesessies, spelmomenten, uitlenen van speelgoed) , zodat gezinnen aansluiting kunnen vinden bij het aanbod van de basisvoorzieningen, al dan niet met een opvangfunctie.

⁴¹ Zie ook Visietekst Opgroeien deel 5

3.1.2 Outreachend en vindplaatsgericht werken

Het Huis van het Kind levert een inspanning om alle gezinnen en kinderen te bereiken en toe te leiden naar de juiste opvang, zorg en ondersteuning. Daarbij moet men ook outreachend en vindplaatsgericht werken. Het Huis kan dat realiseren via de inloophmomenten of spelmomenten die drempelverlagend werken en vertrouwen opbouwen om gebruik te maken van verder aanbod. Dit biedt kansen om bepaalde signalen of noden op te pikken die ouders hebben rond (het delen van) de zorg voor hun kinderen. Er wordt als nodig gewerkt aan nood- en vraagverduidelijking. Het Huis van het Kind kan, mits respect voor de privacy en de regierol van de gezinnen, ook actief aan de slag gaan met signalen die het ontvangt van andere voorzieningen (bv. via de consultatiebureaus van Kind&Gezin of met de kinderarmoedeindicator) of aanwezig zijn op plaatsen buiten het Huis zelf. Dit is zeker belangrijk voor kwetsbare gezinnen die moeilijker hun weg vinden naar informatie en ondersteuning.

3.1.3 Een actieve bemiddelingsfunctie tussen de ouders en opvang

De bemiddelingsfunctie heeft als doel voor ieder kind de toegang tot een basisvoorziening met een opvangfunctie beter te garanderen en de huidige Mattheuseffecten aan te pakken. Die bemiddeling⁴² gaat in twee richtingen:

- Ouders stellen hun opvangvraag/wensen via het Huis van Kind dat binnen het beschikbare aanbod naar mogelijkheden zoekt en in overleg met de ouders en de opvang naar de geschikte basisvoorziening met een opvangfunctie kan doorverwijzen en dit zowel voor voltijdse opvang als voor de wisselende, occasionele en inclusieve opvangvragen.
- Basisvoorzieningen met een opvangfunctie delen met het nabije gezinsloket de mogelijkheden van hun aanbod, ook voor zeer kortdurende, occasionele en wisselende opvang. Via actieve bemiddeling kunnen ouders uit het beschikbaar aanbod de keuze maken die hen het beste past, maar kan ook de basisvoorziening kijken of het zijn opvangaanbod kan richten op de vraag van het gezin.

Door de bundeling en dispatching van vraag en aanbod via het Huis van het Kind kunnen de beschikbare plaatsen efficiënt ingezet worden voor verschillende vormen van flexibiliteit: noodopvang (bv. één dag of dagdeel), kortdurende opvang (bv. voor opleiding of inburgeringstraject) en wisselende opvangplannen voor ouders die ploegendiensten hebben of onregelmatige werkschema's. Er wordt ook gekeken naar een in- en doorstroombeleid om ervoor te zorgen dat het aanbod niet dichtslibt.

- Het Huis van het Kind versterkt altijd volledige en neutrale informatie aan de ouders en ziet er op toe dat ouders de regie kunnen houden. De ouders moeten zelf kiezen tussen beschikbare opvangmogelijkheden. Vanuit het Huis van het Kind kunnen eventueel de eerste administratieve formaliteiten worden geregeld. Alle verdere contacten en afspraken gebeuren onderling tussen de basisvoorziening met een opvangfunctie en de ouders. Dit vereenvoudigt de zoektocht van de ouders omdat ze niet noodzakelijk iedere basisvoorziening individueel moeten contacteren. De basisvoorzieningen met een opvangfunctie moeten zelf niet alle individuele opvangvragen van zoekende ouders beantwoorden.

⁴² Zie het proto-type 5 uit het PACE onderzoek: 'lokaal loket kinderopvang met een makelaarsfunctie'. <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

3.1.4 Coördinatie rond een lokaal gepast en dekkend aanbod opvang

Het Huis van het Kind neemt het voortouw in de ontwikkeling van het lokale aanbod rond het delen van zorg voor kinderen.

Het Huis van het Kind heeft de opdracht om, samen met het netwerk, vorm te geven aan antwoorden op vragen van ouders om zorg te delen. De partners in het netwerk gaan uit van wat gezinnen nodig hebben en kijken actief hoe ze lokaal in samenwerking antwoorden kunnen ontwikkelen. Het bestaande lokaal overleg kinderopvang (LOK) kan daar als gemeentelijke adviesraad ook aan bijdragen, vanuit een ruime en geïntegreerde blik op lokale noden en behoeften.

Het Huis van het Kind werkt samen met de basisvoorzieningen met een opvangfunctie om het aanbod onderling goed op elkaar af te stemmen zodat het zorgcontinuüm met nood- en occasionele opvang, gedeeltelijke en wisselende opvang en voltijdse intensieve opvang gerealiseerd wordt én inclusieve opvang nabij de gezinnen mogelijk is.

3.1.5 Ontwikkelen en onderhouden van een ruim netwerk

Het Huis van het Kind ontwikkelt en onderhoudt een ruim netwerk van voorzieningen en diensten waarmee samengewerkt kan worden, onder meer in functie van het bijschakelen van zorg via de basisvoorzieningen met een opvangfunctie. Mogelijke partners zijn, naast de basisvoorzieningen met een opvangfunctie, bijvoorbeeld de CIK, (thuis)begeleidingsdiensten, MFC, diensten thuis- en gezinszorg, gezinscoaches, trajectondersteuners, consultatiebureaus en de lokale teams van Kind&Gezin, (kleuter)scholen, buitenschoolse opvang en activiteiten voor schoolkinderen, begeleiding sociaal wonen, hulp en -dienstverlening in de jeugdhulp en geestelijke gezondheidszorg, diagnostiek enz. Er zijn ook verbindingen mogelijk met de lokale partners van buurtgerichte zorg en zorgzame buurten.

3.1.6 Scharnierfunctie tussen basisvoorzieningen en specialistische dienst- en hulpverlening

Het Huis van het Kind werkt als goede schakelaar tussen de lokale basisvoorzieningen met een opvangfunctie en (boven)lokale specialistische dienst- en hulpverlening voor de ondersteuning van kinderen en gezinnen. Het Huis kijkt mee waar de nodige hulp en ondersteuning kan worden gevonden, lokaal of op hoger niveau.

Er wordt binnen het Huis van het Kind geïntegreerd afgestemd en waar nodig samengewerkt en bijgeschakeld. Deze samenwerking moet ook de organisatie van meer nabije inclusieve kinderopvang toelaten.

Op die manier stimuleert en versterkt een Huis van het Kind de verbinding tussen verschillende leefomgevingen van een groeiplek, tussen basisvoorzieningen met hun diverse functies, zodat ze samen tot afgestemde en integrale antwoorden en aanpak kunnen komen voor gezinnen en kinderen.

3.2 ORGANISATIE EN FINANCIERING VAN DE HUIZEN VAN HET KIND

De huidige kinderopvanginitiatieven inzetten in kader van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid, waarbij ze doorontwikkelen naar basisvoorzieningen met een opvangfunctie binnen een breder lokaal netwerk, stelt de rol en het belang van een goed werkend lokaal Huis van het Kind op scherp. De Huizen van het Kind moeten daarom gebiedsdekkend en structureel georganiseerd worden over heel Vlaanderen.

Een geïntegreerd werking kan niet enkel afhangen van vrijwilligheid en de goodwill van de partners in het netwerk met versnipperde en/of samengesprokkelde middelen. De middelen voor de werking van het Huis van het Kind kunnen niet worden weggetrokken uit basisvoorzieningen. Een eigen structurele

basisfinanciering is nodig zodat men kan werken met eigen medewerker(s), een fysieke locatie kan realiseren als nabij aanspreekpunt voor de ouders en als hub naar verschillende diensten en een actief lokaal netwerk met ruimte voor afstemming en overleg kan realiseren.

De financiering wordt centraal op Vlaams niveau verankerd. Aanvullend kan de lokale overheid de centrale middelen verder versterken voor het realiseren van extra beleidsdoelstellingen die in de lokale beleidsplannen worden vastgelegd.

3.3 EXTRA TROEVEN

Het Huis van het Kind is op lokaal niveau ook een herkenbare partner voor overleg rond lokale opvangmogelijkheden voor organisaties die zich niet strikt of uitsluitend richten tot gezinnen met kinderen.

Voorbeelden hiervan zijn:

- het plannen van opleidingen van organisaties als bv. LIGO en VDAB naar de lokale beschikbaarheid van opvangmogelijkheden.
- Werkgevers die hun werknemers willen ondersteunen bij het vinden van de geschikte opvangoplossing
- Welzijns- en sociaal werkers die in het kader van begeleidingstrajecten vragen rond opvang krijgen maar niet meteen voldoende expertise hebben om de vraag gericht te beantwoorden
- Scholen en opleidingscentra die op zoek zijn stageplaatsen of on-the-job training

Het Huis van het Kind kan naar de basisvoorzieningen met een opvangfunctie ook het initiatief nemen om versterkend te werken via een administratieve of logistieke ondersteuning, het creëren van een vormingsaanbod voor de (medewerkers van de) voorzieningen rond specifieke lokale of actuele noden zoals bv. interculturele communicatie, aantrekken van extra medewerkers, in het kader van een gezondheidscrisis, organisatorische afstemming tussen voorzieningen en/of het organiseren van vliegende dienst of noodopvang wanneer een basisvoorziening zeer plots en tijdelijk met een personeelstekort kampt (bv een plots zieke medewerker in kleinschaliger opvang). Er zijn inspirerende voorbeelden uit de praktijk beschikbaar die ook op andere plaatsen een meerwaarde kunnen betekenen. Lerende netwerken zijn een goed instrument om die praktijken verder te verspreiden.

Het Huis van het Kind is de bevoorrechte partner van het lokale bestuur in de uitwerking en vormgeving van het lokaal gezinsbeleid. Het Huis van het Kind, het lokaal gezinsloket en het lokale netwerk van opvangvoorzieningen realiseren de centrale doelstellingen van de Vlaamse overheid maar hebben ook een rol in het lokale gezinsbeleid. Het lokaal bestuur blijft actief vormgeven aan lokaal gezinsbeleid, volgens de bepalingen van de Vlaamse Regering. Het lokaal bestuur gebruikt daarbij de expertise en adviezen van het Huis van het Kind in het kader van lokaal sociaal beleid en beleid naar gezinnen en kinderen toe.

BIBLIOGRAFIE EN REFERENTIES

AANBEVELING VAN DE RAAD van 22 mei 2017 inzake het Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren en tot intrekking van de aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 tot vaststelling van een Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren.

<https://europa.eu/europass/nl/european-qualifications-framework-eqf>

Beleidsnota WVGA 2019-2024, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/32263>.

BELMOD. <https://socialsecurity.belgium.be/nl/sociaal-beleid-mee-vorm-geven/belmod-project>

Beroepskwalificatie Kinderbegeleider baby's en peuters.

<https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-09/basiscompetenties-kinderbegeleider.pdf> en [Vlaamse kwalificatiestructuur kinderbegeleider baby's en peuters](#)

Council of the European Union. (2019). Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems. [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN)

Council of the European Union. (2020). Council conclusions on countering the COVID-19 crisis in education and Training. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8610-2020-INIT/en/pdf>

COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems (2019/C 189/02) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&rid=4](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&rid=4)

Dahlberg, Gunilla Moss, Peter and Pence, Alan. *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care. Languages of Evaluation*. London, Routledge.

2013 <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203371114/beyond-quality-early-childhood-education-care-gunilla-dahlberg-peter-moss-alan-pence>

De Weyer, W. & Van Laere, K. (2009) Buitenschoolse Opvang in en met de buurt. Drie casestudies van Brusselse IBO's met nest- en webfunctie (XYZ-principe). Gent – Brussel: VBJK vzw – VGC

<https://vbjk.be/nl/projecten/schoolkinderopvang-nest-en-web> en <https://vbjk.be/storage/files/4a7362da-ccc9-4842-9f28-b7ce5312b022/rapport-buitenschoolse-opvang-in-en-met-de-buurt-drie-casestudies-van-brusselse-ibo-s-met-nest-en-webfunctie-xyz-principe.pdf>

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Lenaerts, K., Vandenbroeck, M., Beblavý, M., Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/20810>

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Monitoring the quality of early childhood education and care : complementing the 2014 ECEC quality framework proposal with indicators : recommendations from ECEC experts, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/99057>

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Van Laere, K., Sharmahd, N., Lazzari, A., et al., Governing quality early childhood education and care in a global crisis : first lessons learned from the COVID-19 pandemic : executive summary, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/034156>

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Guio, A., Frazer, H., Marlier, E., Study on the economic implementing framework of a possible EU child guarantee scheme

including its financial foundation : final report, Publications Office, 2021,
<https://data.europa.eu/doi/10.2767/398365>.

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Bazoli, N., Burlacu, S., Fiorio, C., et al. (2022). Study on distributional impact assessment,
<https://data.europa.eu/doi/10.2767/511644>,

European Commission. (2020a). Toolkit for inclusive ECEC. Providing high quality education and care to all young children. <https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/4c526047-6f3c11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-191896644>

European Commission. (2020b). ET2020 Working Group Early Childhood Education and Care. How to recruit, train and motivate well qualified staff. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/47ba3c3a-6789-11eb-aeb5-01aa75ed71a1>

European Commission. (2021a). EU strategy on the rights of the child. Retrieved from
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/1_en_act_part1_v7_0.pdf

European Commission. (2021b). Proposal for a Council Recommendation Establishing a European Child Guarantee. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_1226

Europese Commissie, Directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, Early childhood education and care : how to recruit, train and motivate well-qualified staff : final report, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043>

Hufkens, T., Figari, F., Vandellannoote, D. and Verbist, G. (2019), "Investing in Subsidized Childcare to Reduce Child Poverty: an Adequate Strategy?"; JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms No 06/2019, European Commission, Joint Research Centre, Seville <https://joint-research-centre.ec.europa.eu/system/files/2019-04/jrc116278.pdf>

INTESYS project, recommendations and toolkit. <http://www.europe-kbf.eu/en/projects/early-childhood/intesys> en <https://kbs-frb.be/en/intesys-0>

ISSA project Intrans, ensuring warm and inclusive transitions. <https://www.issa.nl/intrans>,
<https://www.issa.nl/sites/default/files/u794/InTrans%20Infographic-%20BELGIUM%20.pdf> en
<https://www.issa.nl/sites/default/files/u730/InTrans-WP2-Executive%20Summary.pdf>

Janssen, J., Daems, M., Declercq, B., Hulpia, H., Van Cleynenbreugel, C., Laevers, F. & Vandenbroeck, M. (2016). MeMoQ Deelrapport 1. Het pedagogische raamwerk. Brussel – Gent – Leuven: Kind & Gezin – UGent – KU Leuven. <https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-05/pedagogische-raamwerk-rapport.pdf>

Kind&Gezin (2014), Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters
<https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-05/pedagogische-raamwerk.pdf>

Kind&Gezin, e.a. (2016), Visietekst een betere wereld voor jonge kinderen. Investeren in hun omgeving.
<https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/2016-02-26%20Visietekst-investeren-in-de-omgeving-van-jonge-kinderen.pdf>

Lister, R. (2004), Poverty, Cambridge, Polity Press, 165.

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité Van de Regio's. Initiatief voor sociaal ondernemerschap, Bouwen aan een gezonde

leefomgeving voor sociale ondernemingen in een kader van sociale economie en innovatie (2011).
[https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0682_/com_com\(2011\)0682_nl.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0682_/com_com(2011)0682_nl.pdf)

Opgroeien. 'Een visie voor Kinderopvang in de toekomst'. Visienota besproken op het Raadgevend Comité van Opgroeien in oktober 2022, en voorzien van advies 2021/RC/14, november 2021.

Opgroeien/Kind&Gezin (2017), Zelfevaluatie-instrument MeMoQ kinderopvang. Verschillende documenten te raadplegen op <https://www.vlaanderen.be/publicaties/zelfevaluatie-instrument-memoq-kinderopvang>

Pavolini, Emmanuele and Wim Van Lancker (2018). The Matthew effect in childcare use: a matter of policies or preferences?. Journal of European Public Policy 25, 6: 878-893.

Peeters, J.; Sharmahd, J.; Budginaitė I., 'Professionalisation of Childcare Assistants in Early Childhood Education and Care (ECEC): Pathways towards Qualification', NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. doi: 10.2766/898530 <https://vbjk.be/nl/projecten/neset-ii>

Raes, A., Piessens, A., & Willockx, D. (2020). Flexibiliteit in de kinderopvang. Mechelen: Stad Mechelen. Beschikbaar in drie talen via <https://www.mechelen.be/pace> en <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

Sharmahd N., Peeters J., Van Laere K., Vonta T., De Kimpe C., Brajković S., Contini L., Giovannini D.; Transforming European ECEC services and primary schools into professional learning communities: drivers, barriers and ways forward, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. doi: 10.2766/74332. <https://vbjk.be/storage/files/fbcf0f1f-a62d-4751-87cd-8a9869abd522/report-transforming-ecec-centers-and-primary-schools-in-professional-learning-communities.pdf>

Van den Bosch, K. (2020). Feasibility study for upscaling PACE. Gent: Arteveldehogeschool. <https://www.mechelen.be/feasibility-study-pages>

Van Lancker, Wim & Michel Vandenbroeck (2019). De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang, Centrum voor Sociologisch Onderzoek: Leuven. <https://soc.kuleuven.be/ceso/spsw/publications/child-and-family-policies/de-verdeling-van-de-kinderopvang-in-vlaanderen-en-in-de-centrumsteden-spanning-tussen-de-economische-en-sociale-functie-van-kinderopvang>

Van Lancker, Wim (2018). Reducing Inequality in Childcare Service Use across European Countries: What (if any) Is the Role of Social Spending. Social Policy & Administration 52, 1: 271-292.
https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/020424/145872_2019_06_01.pdf

Vandekerckhove, A., Hulpia, H., Huttova, J., Peeters, J., Dumitru, D., Ivan, C., Rezmuges, S., Volen, E., and Makarevičienė, A. (2019). 'The role and place of ECEC in integrated working, benefitting vulnerable groups such as Roma', NESET report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Doi: 10.2766/041535
<https://nesetweb.eu/en/resources/library/the-role-and-place-of-ecec-in-integrated-working-benefitting-vulnerable-groups-such-as-roma/>

Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Officiële Nederlandse vertaling.
https://kinderrechten.be/sites/default/files/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf

Vlaamse Raad WVG (2021), Advies over het voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over de financiering van vernieuwende projecten die inzetten op een doorgaande lijn tussen kinderopvang van baby's en peuters, kleuteronderwijs en kleuteropvang.

https://vlaamseraadwvg.be/sites/default/files/documenten/VlaamseRaadWVG_KGJW_20210323_BVR%20Doorgaande%20Lijn_ADV%20DEF.pdf

Vlaamse Raad WVG (2022). Aanbevelingen ter voorbereiding van de strategische oefening “Vroeg en Nabij”.
https://vlaamseraadwvg.be/sites/default/files/documenten/VlaamseRaadWVG_IK_20220127_InspiratienotaVroegenNabij_ADV_DEF.pdf

VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>